

Akseki - Güzelsu ve Çevresinin Coğrafyası

Aşağıdaki uzun araştırma yazısı “**Türkiye Coğrafyası Üzerine Etüdlər**” isimli 3 Ciltlik bir serinin 650 Sayfalık “**Akdeniz Bölgesi**” isimli 3.Cildinden alınmıştır.

Kitabın yazarı “**Hüseyin Saraçoğlu**”dur. Kitap **Fethiye Eşen** çayından **Anamur**’a Kadar olan bölgenin Sahilden ve iç kesiminden Ovaları, dağları ve Yaylaları ile ilgili ayrıca araştırmanın yapılip kitabın yazıldığı yıllardaki bu bölgelerin Sosyo-Ekonomik durumunu da içeren uzun ve kapsamlı bir çalışmadır.

Kitapdan buraya aktardığımız uzun bölüm **Manavgat Çayı**’nın doğusu ve **Akseki – İbradı** bölgesinin Batısından başlayarak **Gazipaşa – Anamur** bölgesini de içine alan (Taşeli) Ova, dağ, yayla köy, kasaba geniş bir alanı kapsamaktadır. Buraya aktardığımız bölümde Köyümüz **GÜZELSU** çevresi, komşuları, suları, dağları, yaylaları ile geniş ve kapsamlı şekilde yer almaktadır. Ayrıca çevresindeki yayla ve yerleşim yerleri ile buralara göç eden Yörüklerin göç yolları Harita ve Kroki ile gösterilmiştir. Bizimde eklediğimiz bazı resimler bu bölgenin dağ ve arazi yapısı hakkında sizlere ayrıntılı bilgi verecektir. Sanırım bu yazı, resim, harita ve krokileri buradan size aktarmamızın amacı bölgeyi bilmeyenlere ya da kulaktan dolma bilgilere sahip olanlara sadece yazları gidip dinlendikleri belirli bölgeyi değil, hepimizin içinde yaşadığı bu geniş Coğrafyayı eksiksiz tanıtmaktır. Faydalı olacağı düşüncemizle...

Zengile.net

TÜRKİYE COĞRAFYASI ÜZERİNE ETÜDLER
HÜSEYİN SARAÇOĞLU 1968 İST.
M.E.B BASİMEVİ

MANAVGAT ÇAYI HAVZASI AKSEKİ

Manavgat Çayı hiç olmazsa zahiren geniş bir havzaya malik değildir: ancak 1000 km². Kalkerin bu kadar inkişaf ettiği bu bölgede akışlar ekseriya yeraltındadır ve dolayısıyla buralarda henüz normal, bir hidrografya şebekesi iyice teessüs edememiştir. Bu bakımdan zahiren kapalı, gerçekte Manavgat Çayının bir kolu demek olan Gembos ve Eynif havzaları da buraya girer.

Hemen tekmil Manavgat Çayı havzasına tekabül eden *Akseki Bölgesi* de çetin arızalıdır, her tarafı derin derelerle yarılmış ve oyulmuştur ve böyle arızalı yerler de kayda değer genişlikte bir ova. teessüs edememiştir. Bu bakımdan, Akseki Bölgesi, birbirinden iyice-farklı üç kısma ayrılır.

1 — GEMBOS-EYNİF TULANI ÇUKURLUĞU

Kartoz Dağından Kesik Bele doğru uzanan şu yüksek ve devamlı, geniş ölçüde lapiyelerle, koyaklarla (dolin) arızalanmış, su bakımından çok fakir, otlu yaylaları eksik olmayan, etekleri geniş ladin, katran, çam ve ardıç ormanlarıyla kaplı sıradağın Doğu dibinde ve aynı istikamette, arka arkaya birkaç depresyon, kapalı havzalar uzanır. Bunun Doğu cihetini de aynı şekilde yüksek ve devamlı bir sıradağı yakından takip eder. Bu halde, bu uzun depresyon, birbirine çok yakın ve paralel iki sıradağ kabarığı arasında teşekkül etmiştir.

Bu uzun çukurluğun karstik aşındırma ile münasebeti olduğuna tereddüt bile edilemez. Yalnız, iki iltiva arasındaki senklinal çukurluğunun bu depresyona daha kolay bir

zemin hazırladığına da şüphe yoktur. Bu senklinal çukurluğu bidayette etraf dağlardan inen suların toplanma yeri olmuştur. Kuzey-Doğuda Dalayman tarafından Gökböğüt Suyu (ki Koca Dere veya Bakaran Çayı derler), küçük sıradağları zayıf yerlerinden yara yara kendisine bu senklinal çukurluğuna doğru bir mecra tesis edebilmiştir. Burada, biriken bu sular, kalker çatlakların içine sokularak senklinal çukurluğu boyunca yeraltından akmaya ve arazinin dibini oymaya başlamıştır. İç taraftaki aşınma, oyulma kâfi derecede genişleyince kalkerin üstü çökmüş,, ve işte uzunlamasına Gembos Ovası bu suretle teşekkül etmiştir. Yalnız, senklinal çukurluğundaki kalkerin muhtelif kalınlıkta oluşu, kayaların mukavemet derecelerinin bir olmayışı, belki tabakaların durumu dolayısıyla, belki Gembos Ovasından sonra suların daha da derinlere dalması ve dağılması dolayısıyla bu çöküntüler her tarafta aynı derecede olamamıştır. Bazı yerler henüz kesretli dolin safhasındadır (Boğazyurt), bazı yerlerde çöküntüler henüz geniş ölçüde olamamıştır (Eynif ovaları), bazı yerlerde de henüz çöküntülere ait alâmetler yoktur (Manavgat Çayı yakınları). Yalnız, Gembos ve Eynif ovalarının batan sularının Manavgat Çayı vadisine doğru çıktığı da şüphesizdir, ve dört yerde katiyete yakın bir surette söylenebilir: Ormana ile İbradı altında, Düzlen altında Küllü Su, daha aşağıda Gembos Suyu, Unulla altında Narlıca Düdeni; Fatmalar Dağının eteğinde Yedi Düden dedikleri su; Üzümderenin hemen üstünde hepsinden kuvvetli Karapınar Suyu. Bunların her birisi kışın dehşetle fışkırır, lâkin yazın biraz zayıflarlar. Gembos Ovasının Güney ucunda, batan sular, derinlerde bir yeraltı gölü meydana getirmiştir. Yerliler, yazın, muhataradan da hali olmayan bu yeraltı gölüne, bu. karanlık yere çıra gibi şeyler yakarak su almak için inerler. Boğazyurt'ta, Eynif Ovasında da aynı şekilde suyu içine çeken düdenler vardır.

Bir sıra üzerinde, bu yeraltı aşındırmasının sonunun ne olacağı kendiliğinden anlaşılır. Bu çöküntüler tevali ettikçe birbirine eklenen uzun ve devamlı, umumiyetle dar ve derin, iki kenarı dik, koridor şeklinde bir boğaz meydana gelecek ve sularartık bunun içinden de akmaya başlayacaklardır; bittabi, bazı çökmeyen kısımlar tabii birer köprü halinde, Yer Köprü halinde kalacak ve bunlar da kendi çökme sırasını bekleyeceklerdir. Bu haliyle, Gembos - Eynif ve temadisi çöküntülerini Manavgat Çayının müstakbel bir kolu olarak kabul etmek lâzımdır. Köprü Çayında olduğu gibi, derin ve dar boğazlar, kavrazlar bu suretle meydana gelir. Gembos Ovasının temadisi Kaşaklı Ovasına doğru gider. İleride belki, Beyşehir Gölünün müsadereci de bu yönden olacaktır:

Beyşehir Gölünün Güney kenarına yakın bir mahalde su batan bir düdeni vardı. Fakat, Çarşamba Kanalının yarıldığı sıralarda, Almanlar, taşla ve betonla, velhasıl çok büyük müşkülâtla bunu kapatmışlardı. Bunun sularının Manavgat Çayı istikametinde gitmiş olması mümkündür; arka arkaya Kaşaklı Ovası, Kızıl-ova, Gembos Ovası, Eynif Ovası veya İbradı cihetindeki karstik çöküntüler, bu çaya doğru bir *müsaderenin* teressüm etmekte olduğunu gösterir. Esasen Suğla Gölü de o istikamette ve alttan *müsadere* edilmiş gibidir.

Gembos Ovası. Kademenin bağında, Göğnem köyünün Batı kenarında, Kuzey - Güney istikametli, 1200 rakımlarında, oldukça geniş *Kızılova* gelir. Bu, toprağı çok verimli, çıplak bir ovardır. Etraftan inen sular bunun baharda geniş bir kısmını göl haline getirir, fakat sular, Kızılova Düdeni denilen bir çukura batır, suların çekilme sırasına göre evvelâ buğday, sonra arpa, daha geniş bir kısmına da fasıl (bir nevi mercimek), nohut ve bostan ekilir, ve bu mahsuller iyi olur.

Bu Kızılovamn Güneyinde, Top Atıfan Gedik adı verilen biraz çalılık bir küçük sırtın diğer tarafında Gembos Ovası serilir. Bu, 15 km. kadar uzunlukta, 2 km. genişlikte, iki tarafı bazen adeta bir duvar gibi dik, tabanı düz, siyah ve gayet kalın topraklı bir ovardır. Bu ovaya, Kuzey ucundan iki su girer: Küpe Dağının Batısından ve Toy Alanından gelen Bakaran Çayı, diğer adıyla Koca Dere; Akdağın Doğu dibinden çıkan Gürlevik Çayı. Her iki su Taş Köprüden biraz aşağıda birleşirler. Bu ovanın Güney kenarında ovaya giren suların bat tığı iki düden vardır: birisine Haşim Oluğu Obruğu, diğerine Büyük Obruk veya sadece Düden derler. Kışın ovaya bu düdenlerin çekebi leceğinden fazla su girdiğinden, Gembos Ovası bu mevsimde, Taş Köprü altına kadar genişleyen bir göl haline gelir. Sular, Mart son larından

itibaren ağır ağır çekilir, çekildikçe de yerine mahsul ekilir, ve nihayet Hazirana doğru büsbütün kurur. Bu sularla dolma ve boşalma burada emsalsiz verimlilikte alüvyonlu bir toprak bırakır. Kaşaklı Ovası gibi, Suğla Ovası gibi, bütün bu tarafın en bitek, en ünlü ovalarından birisi de budur. Bu yüksek ovada (1130 rakımında) inşimas keyfiyeti o kadar kuvvetli olur ve toprak da buna o kadar yardım eder ki, burada Kırk Günlük adı da verilen Kırmızı Buğday gayet kuvvetli olur. Burada Haziran 20'ye kadar tohum atılır. Arpa buğdaydan biraz evvel ekilir. Buğdaydan sonra da nohut ve mısır ekilir. Ova, Göğnem'e ve Dereköy'e aittir.

Gembos Ovasının Güneyinde, Eynif Ovası ile ikisi anasında, biraz yüksek, dereli tepeli, hatsiz hesapsız koyaklarla arızalanmış, çok karışık şekilli bir saha görülür. Buralara *Boğazyurt* denir. Gembos Ovası cihetinde, *Uluçukur* denilen yerde koyaklar daha çoktur, ve buraları daha arızalıdır. Buralarda su pek azdır. Burada suları çeken ve bir *de* değirmen çeviren bir düden vardır. En iyi suyu da biraz daha yukarıda Akpınar'dır. Buraları Beydiğin aşiretine aittir. Bunlar bu koyaklarda biraz ziraat yaparlar, evleri ve çadırları vardır. Lâkin, Boğazyurt tarafı çok geniş ormanlarla kaplıdır: katran, ladin, çam, meşe, şimşir, karaağaç, dağ kavağı, ve bu ormanlar, nakliye müşkülâtına rağmen biraz işletilir.

Boğazyurt'un Güneyinde, Gembos Ovası kadar genişlikte ve uzunlukta, aynı menşeden ve fakat daha muntazam, vasıfları az çok ona benzeyen, ondan 200 m. kadar daha alçak (1000 m.) Eynif Ovası serilir. Bu ova, hakikatte, *Yukarı* ve *Aşağı Eynif* diye iki kısma ayrılır, ve her iki parçayı, Yukarı Eynifin daralan bir yerinde Bekçi Taşı denilen küçük bir tepe ayırır.. Boğazyurt tarafındaki düdenin fazla suları, kışın, Akyar Deresi vasıtasıyla Yukarı Ey-nife doğru inerse de, Gembos gibi buraları fazla göl olmaz. Yazın, Aşağı Eynifteki hayvan sulanan küçük bir su birikintisinden başka her yeri kurur, zira obruklar suyu çeker.

Ovanın su basmayan kenarlarına güzlük buğday ekilir; diğer yerlerine de yazlık arpa, mısır, darı ekilir ve mahsul kuvvetli olur. Eynif Ovasının mısırı meşhurdur. Y. Eynif, kenarındaki Başlar kö yüne, A. Eynif ise Ormana'ya aittir.

Yukarı Eynif'in hemen K-D sunda, ondan aynı istikamette uza nan ince bir dağ hattı ile ayrılan, küçük ve ince ovaya kenarındaki bir köyün adına nispetle *Çukurvıran Ovası* adı verilir. Muhtelif isti kametlerden inen yağmur suları, ovanın G-B sında bir obruğa batar, kaybolur gider. Burada da aynı mahsuller ekilir. Buralarda kışın çok şiddetli soğuklar yaptığından, Kayadibi ve Çukurvıran köylüleri, bu mevsimde, İbradı'daki evlerine inerler, köyde ya bir bekçi bırakırlar veya birkaç hane kalarak diğerlerine bekçilik yaparlar.

Buralarda iyi hayvancılık da yapılır, keçi çok beslenir, ve hep kış için yağ ve peynir yaparlar. Bu sebeple, İbradı yazın âdeta süt ve yoğurt sıkıntısı çeker. Antalya Ovasından çıkarak Kesik Belden aşan eski zaman yolu Başlar yakınındaki meşhur *Tol Hanına* uğrar ve Konyaya doğru uzanırdı.

Yukarı Eynif ve Çukurvıran ovalarından itibaren, âdeta, bir elin açılan parmakları gibi, dağlar, G-D istikametinde, İbradı ve Orma naya doğru ve bunların ötesinde Manavgat Çayı vadisine doğru, bir birine paralel kollar halinde uzanırlar. *Kavanoz Dağı*, *Kuzgun Dağı*. Bunların araları ince ince vadilerdir, fakat, bunlar kuru derelerdir ve içlerinde âdeta tarla yoktur. Dağları da ovaları da çok kuru yer lerdir. Bazan ve nadiren küçük bir pınar, buraların tabirince oluk görülür, fakat bu kalkerli arazide bu sular çıktığı yerin hemen altında kaybolur. Kayadibi ile İbradı Konya yolu geçen Söğüt Beli arasında, ince ince çok su çıkan yer bile böyledir. Bu dağların ve vadilerin baş tarafları yüksek boylu geniş ormandır: katran, köknar ve çam; fakat İbradı üstüne doğru funda başlar. İbradı ve Ormana bu dağların ve vadilerin nihayetinde, küçük küçük karstik çöküntü sahalarında kurulmuşlardır. Fakat, buradan ötede, Manavgat Çayı vadisine doğru dağlar daha da çetinleşir, net sıralar halinde değil, grup

gruptur, İşte, Kuzeyde *Enetti T.*, Ormana üstünde, üzerini bulut örtünce mutlaka yağmur yağacağını bildiren *Kara Tepe* bu haldedir.

Akdağ - Çandır D. Kabarığı. Gembos çukurluğunun Doğusunu 'kaptan kabarık umumî bir surette daha yüksektir. Lâkin, bu kabarık, büyük ırmaklar arasında, Kuzeyden Güneye doğru uza nan sıradağların en kısası ve Doğu cihetinde sonucusudur. Hattâ, bu-sıradağ kabarığı, diğerleri gibi açık olarak K-G istikametinde uzanmaz: daha ziyade K.B - G.D istikametini tutar. Bu da bize artık biraz başka istikametli, başka düzenli bir arazinin başlamakta olduğunu hisas eder ki, bu da Taşeli Yaylasıdır.

Bu sıradağın, Gembos Ovasının Kuzey ucuna Doğu cihetinden inen, Küpe Dağının Batısında Bakaran'dan gelmekle beraber aslında Dalayman'm altında çıkan kuvvetli Gökböğüt pınarının sularıyla te şekköl eden Bakaran Çayının Dereköy altında teşkil ettiği bir nevi dirseğin içinden, *Üç Kale* ile ve bütün genişliğiyle birdenbire başlar. Sonra, sıradağı, arka arkaya ve birbirine eklenerek, gitgide yükselerek *Oyuktu Dağı*, *Çatal Dağı*, *Yumuk Öldüğü Dağım*, *Toptaş Tepesini*, *Köy Yeri Dağını* ve *Kızıl Karlık Dağını* teşkil ederek uzanır ve en yüksek nokta da buralardadır; 2403 m. Umumuna birden *Akâağ* adı da verilen buraları çok arızalı, çok koyaklı, iyi ot olan yerleri bulunsa bile su bakımından çok fakir dağlardır, ve buralara yazın gelen aşiretler hayvanlarına hep kar suları içirirler. Buralara Manavgat tarafından, Kesik Bel diplerinden gelirler. Bu dağın, Kızıl Karlık dibinde, Boğu-Batı istikametli ve sıradağı âdetâ yaran bir çukura Ağlı Boğazı denir, patika yol geçer, İşte, buradan itibaren, Güneye doğru, daha geniş bir kabarık başlar. Bunun umumuna birden Çandır Dağı denir. Bu, Gembos Ovası ile Şahap Deresi arasını dolduran geniş ve yüksek bir temel üzerinde sivrilen karşılıklı birçok tepeleri, bunların arasında hadsiz hesapsız koyakları ihtiva eden, her tarafı delik deşik olmuş, çok karışık şekilli, çetin arızalı, birçok yerinde açık kayalar sivrilen, bıtrıklı bir manzara arzeden dağlık bir kütledir. Bunun en yüksek yerine Boş *Seyran* (2370 m.) denir, sonra, Şahap Deresi boyunca ince ve düzgün bir sırt halinde uzanan çetin arızalı *Manaşır Dağı*, bunun Batısında ve kabarığın ortasında *Küçük Seyran* (2272 m.), daha ileride *Saksağan Dağı*, Gembos Ovası cihetinde *Üçtepeliler*, İbradı Beli üstünde aniden kesilen pek sivri *Lök Dağı* bunun başlıca yüksek noktalarıdır. Dağ kütlelerinin üst tarafları hep çıplaktır. Bu kadar arızalı olmasına rağmen, kütlelerin üst taraflarında parça parça iyi ot olan yerler vardır; buralarda yonca da çok olur ve kurusu hayvanlara verilir. Yukarıda adı geçen *Toptaş*, *Köy Yeri* veya *Yurdu*, Kızıl-karıık'tan maada, *Üç Kuyular*, *Sultan Çukuru*, Kuyucak'a ait ve biraz ekilen *Kaydan* ve Manaşırın hemen Güneyinde keza ekilen *Zimbet Çukuru* bu yüksek kabarığın başlıca yaylalarıdır. Ve buralara da keza Manavgat tarafından aşiret gelir. Buralarda elde edilen tereyağları pek nefistir, ileride adı geçecek olan Okluk Belindeki Elmasıt yağlan ayarındadır. Yalnız, Çandır Dağı kütleleri de susuzdur ve bu kadar geniş ve yüksek bir dağ kabarığı üzerinde ve Güneyde, ' Çağılı Oluk denen bir küçük pınardan gayri en ufak bir akarsu yoktur ve yazın hayvanlara bep kar suları verilir.

Yalnız, üstü çıplak olan bu Çandır Dağı kütlelerinin Doğu ve Batı tarafları geniş ormanlarla kaplıdır: çam, ladin ve katran. Şahap Yurdu Deresinin (baş tarafına Tepeyol Ormanı denir. Batı yüzde geniştir ve İbradı üstündeki Katran Alanına kadar yüksek boylu orman devam eder: çoğu katran olmak üzere.

Çandır Dağı kütleleri G-D istikametinde gitgide alçalır, sonra İb-radıyı Zılan'a bağlayan Halaç Beline doğru 1750 – 2000 rakımlarında inişli çıkışlı, arızalı, bazı yerleri katran, ladin ve çam ormanlarıyla kaplı, iyi yaylaları da bulunan, hatta bazı yerleri ekilen, lâkin su bakımından fakir *Gepsen dağları* uzanır. Lâkin adı geçen belden ötede, Handos Boğazı üstüne doğru uzanan *Enelli* ve *Beratlı* dağlarında artık çalı nevinden funda da görülür, zira buraları biraz sahilidir. Buralara aşfret gelmez ve yakın köylüler buralarda en çok keçi otlatırlar. Gepsen de olsun, bu tarafta olsun koyak çoktur ve işte biraz ziraat de en çok bu koyaklarda yapılır. Bu dağların Zilana bakan yüzünde, şu son senelerde zengin alüminyum madeni bulunmuştur (boksit).

2 — DAĞ KÖYLERİ.

Burası, Akseki kasabasının hemen Kuzeyindeki Emir Hasan Beline kadar olan yerlerdir. Batıda Çandır dağları kabarığı ile Doğuda Suğla Gölü havzasını ayıran yüksek sıradağı arasında, Emir Hasan Beline doğru serilen bu arazi yüksektir (ortalama 1100-1200 m.); sık dalgalı geniş bir yayla durumundadır; yer yer derin dereler, sivri sivri tepeler görülürse de, buraları umumiyetle çetin arızalı değildir ve şekiller Kuzeye ve Doğuya doğru gidildikçe daha da sadeleşir. Doğuda ve Batıda kabaran iki sıradağ arasında buraların daha' ziyade gevşek (kıvrımlı kalkerlerden teşekkül etmesi muhtemeldir ve hatta Gembos Ovasına ve Manavgat Çayına doğru vukua gelen müsadereden evvel buraların da, yer yer birer havza olması muhtemeldir. Yaylanın şurasında burasında Flişe tekabül eden hadsiz hesapsız koyaklar, 'küçük küçük kapalı havzalar vardır; Cevizli Yazısı, Toy Alan, su (boyunca Yeni'köy - Bakaran alanları bu taraf ovalarının en genişidir. Yalnız, kalkerin tabiati icabı buraları kuru, susuz yerlerdir. Yazın, Bakaran Deresinden gayri yerlerde hatta akarsu bile yoktur; Süleymaniye'nin biraz Güneyinde, Gidengelmez Dağının Batı dibinden çıkarak kendi Yazısına doğru akan Değirmenlik Deresi kışın bazen bu ovayı istilâ ederse de yazın biraz aşığıda kaybolur.

Buralarda kışlar ağır olur, çok yerinde kar yeri bütün kış müd-detince örter. Yazlar çok serin ve lâtiftir ve yaz ortalarına kadar buralarda yağmur eksik olmaz, iki tarafındaki dağların etekleri bazen geniş katran, ladin, çam ve ardıç ormanlarıyla kaplıdır. Yalnız ve ancak alanlar daha ziyade kuru bozkır vasıflarını taşır.

Bu halde, buraların müsait olan yerlerinde kendilerini idare edebilecek kadar buğday ve arpa, su vaziyetine göre mısır ve fasulye ekilir. Gidengelmezin Batısındaki Süleymaniye köyünde külliyyetli badem olur; Cevizlide iyi ceviz ve kavun yetişir, hemen her köyde biraz üzüm ve diğer meyvalar da. Lâkin bu tarafta, bu biraz ziraatin yanibaşımında külliyyetli hayvan beslenir: keçi başta gelir, koyun da bulunur. Bu tarafın yaylaları otlu, çiçeklidir, yağları da gayet nefistir. Durak Yoğurdu adı verilen, güzden kazanlar dolusu yapılarak, üzeri içyağı tabakasıyla korunan, kışın yenen yoğurt ancak buraya mahsus gibidir* Burada yolculuk için çok deve de beslenir. Yarpuz nakliyecidir.

Bademli (eski adı Bodamya) en çok kaşık (akçaağaçtan) üzerime çalışır, Konya ve Antalyaya kadar meşhurdur.

Süleymaniye'nin hemen Batısında Simyan harabesi hassaten kayda değer.

İşte, Aksekililerin Dağ Köyleri adını da verdikleri bölge 3bu haldedir. Ve buralardan da dışarı giden çok olur.

3 — TİMARİÇİ KÖYLERİ.

Doğuda, Yarpuz Dağından Emirhasan Beline, oradan da Türkler Bağma, Irmağın ötesine, İbradı arkasındaki Halaç Boğazına doğru çekilen hattın Güneyinde, Manavgat istikametinde, arazinin tabiati, şekiller, her şey tamamıyla değişir: dağlar küçülür; bunlar belli bir seyir üzerinde uzanan geniş ve yüksek dağlar olmayıp, aşınmanın safahatına, ilerleme derecesine, cilvelerine göre, bazan K-G, ekseriya Batı-Doğu istikametinde uzanan veya münferit, kısa kısa küçük dağlardan, çöküntüler arasındaki bölmelerden, sivri sivri zirvelerden teşekkül etmişlerdir. Yerüstü ve yeraltı aşındırması buralarda o kadar şiddetle çalışmıştır ki yontulmadık, kesilmedik, parçalanmadık bir köşe âdeta kalmamıştır. Bir defa, kalker *bünyenin* icabı ve bahusus bu yapı menşeinde belirli bir istikamet üzerinde uzanan sıradağlar teşkil etmezse, aşınma bir arıza keşmekeşi yaratır. İşte, Aksekinin bu Aşağı Köyler mintakasındaki hal de böyledir.

Burada, üstten ve alttan aşındırma çok şiddetli olmuştur. Yönünü körfeze 'doğru çevirmiş olan bu bölgeye yağış bol olur, ekseriya şiddetli sağanaklar halindedir ve büyük meyil dolayısıyla bu aşınma da ona göre şiddetli olmuştur. Diğer taraftan, bölgenin yeraltı beslenme havzası ta Alaca Bele, Yıldızlı Dağa ve devamınca Ürküden Dağına doğru gider, öyle anlaşılıyor ki, bu tarafın batan suları, geniş bir yeraltı akarsu şebekesi halinde, bu Aşağı Köylerin altından geçerek, Manavgat Irmağı vadisine doğru uzanmaktadır; Gödene yukarısında Delik Ağı Düdenine kadar, vadinin Akseki ciheti kenarında yer yer birçok kuvvetli pınarların çıkması bunu en açık bir şekilde ispat eder. Bu yeraltı suları kalkeri erittikçe ve altını kâfi derecede oydukça üstü çökmüş, bundan da namütenahi çöküntüler, dağlar arasında münferit veya birbirine birer boğazla bağlı çöküntüler, buraların yerinde tabiriyle *Alanlar*, *Yazılar*, *Meydanlar* hasıl olmuştur. Çöküntülerin çokluğu ve derinliği, yeraltı akarsu şebekesinin ne kadar kuvvetli ve yayılmış olduğunu gösterir. Bu çöküntülerle arada kalan dağlar arasında büyük meyil farkları hasıl olunca, üstten aşınma da ona göre şiddetli olmuş, yuvarlanmış kaya blokları ve taşlar her tarafa yayılmış, arıza pek çetin bir şekil almıştır. Bu halde, Timariçi adını da taşıyan bu Aşağı Köyler, kabataslak üç nevi arazi şekli gösterir: *dağlar* ve *tepelere*; bunların arasında küçük küçük çöküntü ovaları, buraların tabirince *alanlar*; bu alanları birbirine noksan ve düzensiz bir şekilde bağlayan kısa kısa *boğazlar*, buraların aynı mânaya gelen diğer bir tabiriyle Derbentler. Bu her üç arazi şekli birbirine o kadar girmiştir ki, bunları ayrı bahisler altında etüt etmek, içiçe girmiş parçaları gruplaştırmak elbette ki, zor olacaktır. Bununla beraber, özet olarak belirtmeye çalışalım:

A — Dağlar. Bunlar pek çetin arızalı, çoğunun etekleri hattâ/ zirvelerine kadar kayalık ve taşlık, ormanlık veya fundalık dağlardır ve hemen hepsi de susuzdur. Bunların biraz şahsiyeti haizi olanları Manavgat Irmağı cihetindedir: burada, ırmağa doğru nispeten düzenli vadiler hâsıl olmuştur ve bunların arasında ve aynı istikamette kısa kısa dağ kabarıkları uzanmaktadır. Fakat vadisi de dağı da pek çetin arızalıdır. Bunlardan, bölgenin Güneyinde, etekleri sık ormanlık, yukarıları geniş çam ve köknar, tepelere doğru katran ormanlarıyla kaplı, fakat her tarafı pek çetin arızalı, nadiren küçük Birkaç alanı ihtiva eden, susuz, ot bakımından fakir *Gürten Dağı* (1620 m.); bunun Kuzeyinde, pek çetin Aygır Deresinin diğer cihetinde, Hocaköyün üstünde, aynen D-B istikametine, etekleri pek kayalık ve fundalık, yukarıya doğru geniş çam ve katran ormanlarıyla örtülü, Kuzeyinde, Sinanhocaya doğru giden küçük Avlu Deresinden başka kayda değer bir suyu olmayan, İrmak üstünde hepsinden çetin *Çam Dağı* (1290 m.), diğer bir adıyla Beşik Dağı, ortada *Katran Dağı*, doğusunda *Gönyat Dağı* kabarığı da böyledir ve bunların hepsinde de yaz ve kış hayvan (başta keçi) otlatılır: kışın eteklerde, yazın yukarılarda; Sinanhocaya doğru inen kısa bir derenin Doğusunda ve Gönyat Dağına bitişik, orman ve arıza durumu aynı, lâkin hazirana kadar eteklerinde küçük küçük suları bol olan adı üzerinde *Şadırvan Dağı*; Sinanhocanın üstünde, ormanı az, fakat pek çetin *Tepe Dağı*; Gödenenin üstünde, aynı durumda, vadileri Akdeniz fun-dalarıyla kaplı, üst tarafları ormanlık Yelek ve Tarsus dağları; Bu-cakkışlanm Kuzeyinde, diğerleri kadar arızalı olmayan, hatta Güneyi kısa ormanlarla, fakat Kuzeyi geniş katran ve köknar ormanlarıyla kaplı (çam az) *Türkler Dağı* (1745 m.), bunun K-B sında baharda biraz ot olan ve hayvan otlatılan, bazı yeri ekilen Pişer denilen çukurluğun diğer cihetinde yükselen Sarı *Dağ* da böyledir. Lâkin Türkler Dağının hemen Doğu dibinde, Pişer gibi boğazımsı, kumlu topraklı ve fundalık, eskiden Akseki - Konya kestirme yoluna güzergâh olmuş olan Kumluca denilen çukurluğun diğer cihetinde yükselen Tepe ve Yaylacık dağları daha kayalık olup, orman da azdır, ot da ve bu sonuncu iki dağ, Emirhasan Beli ve devamınca Yarpuz Dağı Dağ Köylerini Timariçi Köylerinden ayırır.

İşte, şuraya kadar daha ziyade Manavgat Irmağı kenarında kabaran ve buradan Yarpuz Dağına doğru uzanan diğer dağlar arasında ve Doğuda Akseki ve Çimi Ovaları ile Güzelsu arasında, Doğu cihetinden de Ali Dürbe Beli ve Alibeyler Yaylası ile tahdit edilen bir sahada, yer yer birçok zirveleri ve zirveler arasında hadsiz hesapsız ve küçük küçük alanları ihtiva eden, her bakımdan farklı, yayla vasıflı yüksek ve çok geniş bir dağlık kütle kabarıp. Bunun Sadıkların Doğusunda ve Kuzeye doğru olan kısmına *Geyran Yaylası*, Güney yarısına da Güzelsu yaylaları denir. Burada koyak çoktur, bunların arasında tepeler kabarıp.

Burası 7 köyün hayvan otlama yaylasıdır (Taşlıca, Sadıklar, Güzelsu, Cemerler, A. Işıklar, Erenyaka ve Mahmutlar). Bu yaylalarda orman daha geniştir: çam, katran, köknar, andız. Buralarda yazın biraz hayvan otlatacak kadar ot da bulunur ve bu köylerin çoban nezareti altında yalnız sürüleri çıkar, yaylada ziraat yapılmaz, Alavada hemen üstündeki Çaltılı Alana biraz ekirse de, böyle bir (iki yer müstesnadır ve yakınlığı dolayısıyledir.

İşte, Batıdan, Kuzeyden ve Doğudan, şuraya kadar gördüğümüz dağlık kadronun arasında, Aksekiden Murtiçine doğru ve her iki tarafında asıl Timariçi Köyleri bulunur. Buraları da hep dağdır, fakat çöküntüler o kadar ilerlemiştir ki, bu dağlar küçük kümeler halinde parça parça kalmışlardır, yükseklikleri de azalmıştır: 750 ilâ 1000 m., fakat hepsi de kayalık, yenine göre fundalık veya ormanlık, su ve ot bakımından çok fakir dağlardır, zira ot yetişmesini gerektirecek toprak âdetâ kalmamıştır.

B — Alanlar. Aksekinin bu Aşağı Köyler muhitinde, bu kadar dağın, çetin arızanın arasında kayda değer genişlikte bir ovaya yer kalmaz. Bunlar şurada burada, dağlar arasında serpilmiş karstik çöküntü yerleridir, küçük küçüktürler, ve bu sebeple olacak ki, bunlara ova değil *Alan* daha küçüklerine *Yazı*, bunların da küçüklerine *Meydan* veya "Önü" adlan verilmiştir: ancak 8-10 km², kadar genişlikte *Akseki Alanı* ki, bölgenin en genişidir; bunun dörtte birisi kadar genişlikte *Çimi Yazısı*; *Emirşıklar Meydanı*, diğer bir adıyla *İnönü*; bunlara hattâ, bölgenin ziraî ve iskân hayatında çok Önemli rol oynadığı için, *Mandal* dedikleri etekleri, yani taraça tarlaları da ilâve edelim. Birkaç müstesna bertaraf, kaide olarak, her köyün altında, küçük veya büyük, mutlaka bir alanı serilir. Bazen de bir alan birkaç köyündür, ve köyler bunun çevresinde, etekte dizilmişlerdir: her üç İlvat gibi. Alanlar birbirlerinden küçük tepelerle, küçük ve kayalık dağlarla veya boğazlarla, derbentlerle ayrılmışlardır: Akseki Alanı, Batıda, Yumru Taş Boğazı vasıtasıyla Bozyer Kuyusu (veya Kırca Oba) na, İlvat Alanı Alaçesmeye Çivi Derbendi vasıtasıyla, Salâhattin Derbendi Erenyakayı Murtiçine bağlar, ilâ...

Bu alanlar, Yazılar veya Meydanlar, kendilerini çeviren dağlara nazaran çukurda kalırlar. Böyle olunca, şiddetli yağmur suları aşağılara hızla inerler, beraberlerinde kulliyetli taş ve çakıl taşır ve indikleri alanların bir tarafına veya geniş bir kısmına yığarlar. Bu bakımdan sahası dar olanlar daha fazla tehlikeye maruzdur, dolayısıyla Akseki Alanı gibileri toprak bakımından daha iyi bir durumdadır, zira taş ve çakıllar ovanın her yerine ulaşamaz. Sonra, her düzlüğün bir veya birkaç su batan yeri vardır. Böylelikle, bulanık sular yeraltına gidince, düzlükte ince ve verimli alüvyon birikmesi güçleşir Alanlar ve yazılar küçük olunca, kâfi gelmeyince, en gayri müsait şartlar içinde dahi olsa, bu kadar taş ve kayaya rağmen, eteklere doğru taraçalar tesisine girişilmiştir ki, (bunlara mandal dendiğine yukarıda işaret edilmişti. Mandal demek, yamaçta yanlamasına bir duvar çekerek toprağı tutma, koruma ve bunların üzerinde ziraat yapma demektir. Fakat *bu* yamaçlar hemen her yerinde kayalık ve taşlıktır. Akseki tarafında, birçok ahvalde, insan, tabiatın arzettiği gayri müsait şartları yenmeye ve böyle bir muhitte tutunmaya çalışmıştır ve: tarlalar insan emeği ile, birçok ahvalde, insan sırtında teneke teneke toprak taşıma suretiyle meydana getirilmiştir, aynen Yusufelinde olduğu gibi.

C — Su. Akseki Bölgesinde ve hemen her yerinde, tarla azlığı: kadar ve hatta ondan da beteri *su azlığıdır*. Kalker bünye yağmur ve kar sularını olduğu gibi içine çeker. Üstteki kalker tabaka bu bölgede kalın olacak ki, ta Alaca Belden Yıldızlı Dağa ve Ürküdeneye doğru uzanan çok yüksek kabarıktan itibaren başlayan ve Manavgat Irmağı vadisini hedef tutan yeraltı su şebekesi çok derinde olacak ki güzergâhta, bu kadar çöküntülü bir bölgenin hiç bir yerinde ve tesadüfen, kuvvetli bir pınarın çıktığı vaki değildir. Bu da yeraltı sularının en az birkaç yüz metre derinden aktığını gösterir. Bölgenin bütün yeraltı suları, en alçak yeri olan Manavgat Irmağı kenarlarında kuvvetli pınarlar halinde açığa çıkmaktadır. Kuzeyden Güneye doğru, sırasıyla Gödene yukarısında Gökbölme Suyu (Yedipınar); Tepe Dağının dibinde, Zeytinli Bölme ve Oluk Çürüğü pınarları; Sinan-hoca üstünde, köyün bahçelerini sulayan Koz Arası Pınarı; Çam Dağı-dibinde, Sinek Kısır Kapısında Karasay; nihayet Delik Ağzı

Düdeni (Dumanlı Su da derler) bunların başıcasıdır. Bunların Akseki Bölgesinin yeraltı sularından meydana geldiğini söylemek keramet sahibi olmak değildir: elbette bu kadar kuvvetli pınarların beslenme havzası geniş olacaktır; çok derinden gideceklerdir, zira ve meselâ, en basiti, Akseki Alanının rakımı 1000 metre, bu suların açığa çıktığı, yerlerin 250 ile 400 m. arasında, fark 600. Eğer, bazı sular yüksekte, satha yakın olsaydı, Akseki - Manavgat Irmağı arasındaki bu çöküntülü yerlerin bir veya birkaç yerinden bazılarının açığa çıkması gerekirdi. Bu halde, buralarda büyük yeraltı sularını arama ve bulma hevesine düşme, en zayıf şansa uğraşma, hatta menfiyi müspet: yapmaya çalışma gibi bir şey olacaktır.

Aksekinin bu 'kesiminde çıkan sular ancak dağların eteğinde veya dibinde küçük çeşmelerden, birçoğu yazın kuruyan veya zayıflayan küçük pınarlardan, alanlardaki seyrek kuyulardan ibarettir. Bunların zayıf olmaları da, her dağın içine 'batan yağmur sularının ancak o dağın eteklerinde çıkmasındandır. Beslenme havzası tek bir dağ olunca ve dağ da geniş bir saba kaplamayınca eteklerde çıkacak sular da elbette az olacak, ve esasen bir kısmı da gene yeraltına batacağıdır, seviye pınarın seviyesinden aşağı düşünce sular da kesilecektir. Dola» yısıyle, kendi çevresinin dağlarından gelen kuyu suları dahi zayıf olacaktır. En tehlikeli şey, kuyu suyunu tutan killi tabakanın del inmesidir.

Manavgat Irmağının sağında su durumu Akseki cihetinin hemen aynıdır: umumî fakirlik. Fakat burada, yeraltı aşındırması bir hayli ilerlemiş olacak ki, Küpe Dağından Gembos Ovası nihayetine kadar açıktan akarsu şebekesi az çok kurulmuştur. Gembosun ve bu aralardaki batan sular, aynı şekilde, Irmağın muhtelif yerlerinde açığa çıkmaktadır: Düzlen altında Küllü Su, daha aşağıda Dumanlı Su, diğer adıyla Gembos Suyu, Unuîla altında Altın Beşikte Narlıca Düdeni, ve diğer küçükler. Eğer, Gembos ile Irmak arasının altı kâfi derece oyulursa, üstü çökecek, o zaman, Küpe Dağından İbradı altına kadar Bakaran Çayı Manavgat Çayının kolu veya başı olacaktır.

D — İklim. Denize doğru dik inen Manavgat Irmağı vasıta-sıyla ve yanlardan, deniz tesirleri, bölgenin bölmeli ve çöküntülü durumundan da istifade ederek, çok içerilere kadar sokulur: deniz» den kuşuçuşu 50-60 km. uzakta bulunan Üzümdere altlarına kadar, zeytin de dahil birkaç Akdeniz fundası sokulur: keza 1050 rakımına rağmen Akseki altına kadar; nar, incir ve çitemek (menengeç) daha ileri giderek, 1190 rakımdaki Çimi köyüne kadar gelir, ve meyva verirler. Bu uç ile Manavgat Çayı vadisi arasında, ve Murtiçine doğru olan nispeten daha aşağıdaki köylerde Akdeniz fundası kuytuluk derecesine göre gelişmiştir: meselâ, İlvat tarafı sert tesire daha açık olduğu için zeytin görülmediği halde. Gödene tarafında ve daha yukarılarda Üzümdere'yc doğru çıkar; Anamurdan ötede, bütün Doğu Akdenizde mersine murt derler, ve buradaki bir köşeye de Murtiçi derler ki, bunlar artık bu muhitte çok gelişmiştir, ve diğerleri de. Bütün bunlar, Yarpuz - Emirhasan - Türkler Dağı yüksek kabalıklarının, şiddetli tesirleri keserek buraları korumasından, bölgenin çok parçalı oluşundan, kuytuluk faktörünün öneminden, deniz tesirlerinin sokulabilmesinden ileri gelir. Kışlar bazen sert geçse ve bol kar yağsa bile, bu şiddet bölgenin yüksekliği nispetinde değil. Aşağı Köylerde yazın tesirli sıcaklar yapar ve bu aylar kurak geçer ve bu kuraklık Ekime doğru uzayabilir.

E — Ziraat. Böyle bir muhitte ziraatin ne olabileceği kendiliğinden anlaşılır. Bu bölgede her şey ekilir, dikilir. Fakat (bu tarlası pek dar muhitte hepsi de azdır, gayri kâfidir. Buğday, arpa, mısır hemen her köşede ekilir, hatta susanı ve pamuk gibileri Akseki Alanına kadar gelir. Yalnız, bu 1000 rakımdaki alanda, yani Aşağı Köylerin en kuzeyinde ekilen pamuklar olgunlaşmadan sonbahar gelir ve topladıkları kozaları evlerin içinde erdirirler. Bittabi, bu bakımdan, daha aşağıdaki köyler daha iyi bir durumdadır. Bu taşlı ve kuru arazilerde üzüm de umumî bir mahsuldür, fakat daha bol olduğu yerler de vardır: meselâ Taşlıca. Armut, badem, incir ve nar da yaygındır. Bittabi şu son ikisi Irmağa doğru daha fazla ve daha iyi olur.

Burada her şeyden, az da olsa, bir parça yetiştiğine işaret edilmişti. Hatta her köşenin, her köyün kendisine mahsus tipik mahsulleri vardır ve en mükemmelli orada olur. Birkaç yerin, bu meyanda Zilan'-ın cevizi; Uzümdere'nin erken çıkan (Haziran sonu) üzümü; Cendeve ile Minareli arasında, 2000 dönüm kadar genişliğinde, iki pınarla sulanan (Göktaş ve Değirmen taş suları) *Sarmana* denilen düzlükte çıkan her türlü sebze ve bu meyanda hassaten domates ve patlıcan; Unullada Savaş, Begiş Çeşme ve Gemheres pınarlarıyla sulanan keza her türlü sebze; bizzat Aksekinin, Gödenenin, İbrad'ının ve Minarelinin bademi, bu iki sonuncunun kendisinden pekmez yapılan dutları (kara ve ak dut) ve cevizi; Aşağı Işıkların inciri, keza Gönyat'ın da; Sinan-.hocanm ve bahusus Homanın kurutulan bamyası; Kepez'in ve Gönya-tın soğanı meşhurdur. Fakat en nefis meyva İbradiya aittir: üzüm, ceviz, kestane, fındık (Ormana) ve diğerleri. İbradın Sultanî Kirazı, âdeta badem iriliğinde ve gayet nefis Ereğli üzümü pek meşhurdur. Sinanhocada, üzüm, nar, incir ve şeftalinin yanbaşında hattâ iyi portakal ve limon da olur, bunlar hattâ A. Işıklara ve Fer-sine kadar olan yerlere mazı (erkek incir) satarlar, Aksekinin kendi muhitinin meyva ve sebze turfandacısıdır. Buradan aşağısı, vadi boyları çok sahilîdir ve buradaki büklerde pamuk, susam ve yerfistiği iyi olur. Gödeneye kadar İrmak boylarında, Murtiçi etrafında köylere kadar şimdi zeytincilik de ele alınmıştır, ve iyi olan yerler de vardır. Güzelsu tarafı da aynı çeşitleri çıkarır, ve başta *Fersin Alanı* gelir. Bu yüzde, hatta Karaderenin üstünde, İnnas denilen mevkide şu son 6000lerde çok tahribata uğrayan ihlamur bile vardır. Sevinç tarafının palamutuna evvelce işaret edilmişti. Bu taraf dağlarında Sahlep ve çiriş de çoktur.

Görülüyor ki, bu arızalı bölge, her birisi küçük dahi olsa, birtakım imkânlar hazırlamıştır, portakalından fındığına ve kestanesine, hatta ihlamuruna, pamuğuna, yerfistiğine, susamına, nar, incir ve zeytinine varıncaya kadar her şeyden birer miktar yetişir. Ve, mirasının çalışkan, becerikli, sebatkâr ve sanatkâr ruhlu halkı, bu çok dar imkânlardan azamî istifadeyi temin için çalışmıştır, işletmenin gelirinin, ihtisaslaşmanın son sınırını bulmuştur. Yalnız, bu kadar emeklere, dışarıdan elde edilen bilgilerin tatbikine rağmen, bölgenin kendi sahası, dışına ihracatı pek mahduttur: sahlep, çiriş, hayvan derileri, biraz; bal ve peynir, kereste ve odun. Meyva ve sebze hususunda kendisini ancak geçindirirse de hububat cihetinden dışarıya müracaat eder. Ve Akseki Bölgesi, ziraat hususunda artık daha fazla bir şey yapılmasına müsait değildir.

F — Hayvancılık. Bu çok dağlık bölgenin her yerinde biraz hayvancılık yapılır. Başta kılkeçi, sonra biraz koyun, sığır, at,, merkep, katır gelir. Fakat, bu Aşağı köylerin keçi hususunda imkânları biraz geniş olsa bile, diğerlerine ot ve saman yetiştirmek zordur, onun için, buralarda ancak bölgenin ihtiyacı kadar hayvan beslenir, büyük sürücülük değil. Aşağı köylerden bazıları yazın yayladan, kışın da ılık köşelerin fundasından istifade ettiğinden hayvancılığı biraz ileridir, keza Çinli'nin de. Bu köyün yağı, peyniri ve balı meşhurdur. Çimi tulum peyniri İstanbula kadar satılır. Fakat hayvancılığın gerilemesi üzerine eski önemini kaybetmek üzeredir.

Akseki, şimdilik *orman* hususunda zengindir. *Madeniden* en zengini alüminyum olsa gerek.

G — Nüfus. Akseki kazası ve bunun bahusus Aşağı Köyler kısmı bu kadar dağlık ve çetin arızalı olmasına, ekilecek yerlerin pek mahdut olmasına, son derece dar imkânlarına rağmen, burada, Kor-kuteline yakın sıklıkta bir nüfus yaşamaktadır: km². ye 12 kişi. Dağ Köyleri hüyük ve toplu ise de, Aşağı Köyler umumiyetle küçük küçüktürler. Bu dar topraklı bölgede, bazı köyler zamanla ikiye ve hatta üçe ayrılmışlardır: Yukarı Işıklar, Aşağı Işıklar; Büyük İlvat, Belen İlvat, Bucak İlvat, ilâ... Ve bu sonuncu grup, gayri muntazam bir alanın karşı karşıya çevresinde dizilmişlerdir; Kepezler ise, bir dağın eteğinde, yukarıdan aşağıya doğru altalta kurulmuşlardır. Kaide olarak, bütün köyler eteklerde kurulmuşlardır, zira bu toprağı dar ve kıymetli bölgede ovalar ziraate tahsis edilmişlerdir. Umumiyetle evler iki katlıdır: altı ahır ve kilerdir, üstte insanlar oturur ve çoğunun meyva kurutmaya ve oturmaya

yarayan çardağı vardır. Bunlar, mütevazı konfordan halli değillerdir ve kereste hâkimiyeti vardır. Eskiden birçoğunun üzeri yonga ile örtülü iken, şimdi kiremitlenmişlerdir.

Bu bölgenin ötedenberi en büyük nüfus topluluğu ve merkezi olan Akseki, Belen Tepe adı verilen dik meyilli, taşlık ve kayalık, şimdi çok yeid çıplak bir sırtın aşağı eteğinde, yukarıdan aşağıya doğru kurulmuştur. Hemen yegâne yeşilliği de en çok badem, biraz da incirdir. Eskiden şehrin içme suları sarnıçlarla temin edilirdi, şimdi tazyikli su getirilmiştir, lâkin kifayetsizdir ve Aksekinin en büyük ihtiyacı da budur. Altında, her tarafından dağlarla çevrili ve Çimiye doğru daralarak uzanan, Batısında Yumru Taş Boğazı ile kapanan Akseki Alanı serilir. Burası, Cevizli Ovasından sonra bölgenin en geniş ovasına sahip olarak ve ona dayanarak kurulmuş olsa bile, bu kadar dağlık ve çetin arızalı bir bölgede, Akdeniz sahillerinden Kon-yaya doğru körfezin bu cihetinden çıkan, fena düzenli olsa bile gene de bir koridorun üzerinde kurulmuştur: Gökçe Belenden, Murtiçin-den, Salâhattin Devrendin'den geçen yol, sonra arka arkaya Erenyaka, İlvat alanlarından geçerek, Yumru Taş Boğazından sonra Aksekiye gelir, buradan sonra, yüksek olmasına rağmen (1530 m.) en tabii bir yola geçit veren arka arkaya Emirhasan Belinden, sonra Cevizliden ve Teke Belinden geçerek Yeniköy'e doğru iner. Bu muhitte, sağında veya solunda buradan daha tabii bir güzergâh olamaz. Ve işte, Akseki bu her iki fonksiyona (ovası ve geçit) bağlı olarak kurulmuştur. Yalnız, dışarı (ile temasların şimdi daha fazla sıklığı, gidenlerin hepsinin de oralarda zengin olmaları, kasabada imkânın son haddinde kısırlığı, Burasını gitgide tenhalaştırmaktadır: bundan 20 sene kadar evvel nüfusu 5000 iken şimdi 2000'e düşmüştür.

Şehir kisvesine bürünmüş olan diğer nüfus topluluğu da sit yani kuruluş şartları bakımından biraz daha elverişli bir durumda olan *İbradı*'dır: Nüf. 2000. Bu kasaba, Seyran Dağının Irmağa doğru alçalan kolları arasında, koyaklı bir sahada, keza yamaçta ve biraz da düzde kurulmuştur. Şehir geniş meyva yeşilliği içindedir, suyu boldur, havası iyidir, evleri kiremitli ve çok muntazamdır. Güneyindeki her iki kabristan geniş ceviz ve kestane ağaçlarıyla kaplıdır ve bu ağaçların altında yüksek boylu ot olur, ve Belediyece satılır. Bu kabristanların Doğusundaki Yukarı Yazı ve G-B sındaki Aşağı Yazı bağlıdır. Fakat, asıl üzüm bağları, Akseki yolu üzerinde, Irmağa doğru giden 5-6 km. boyunca uzanan Periklen adını verdikleri, etekleri kaplayan bağlardır. İşte, İbradın, gayet ince kabuklu ve güzel kokulu, belki başka hiç bir yerde bu nefasette yetişmeyen Ereğli Üzümü bu bağlarda olur. Bağların kenarı hep badem ve elma ağaçlarıyla çevrilmiştir. Badem, şehrin kuzeyinde, Kuzgun Dağı eteklerinde de çoktur.

İbradı ile Ormana arasında Sarmaşıklı Boğaz denen küçük bir boğaz vardır. Ormana nüfus itibarıyla İbradı kadardır. Bu, düzdedir, içi az yeşilliktir, aynı meyvalar burada da olur.

H — iktisadî Faaliyetler ve Meslekler. Kendi coğrafi kadrosu dahilinde mahallî kalan Akseki Bölgesi, kendi çerçevesi dışındaki iktisadî faaliyetinde Türkiye çapında büyük bir önem kazanmıştır. Ve işte, her yerden ziyade, burada, bunun üzerinde durmak gerekecektir. Burasının şehirlerinin ve köylerinin halkı Ticaret maksadıyla, Türkiyenin büyük bir kısmına, daha ziyade büyük, şehirlere yayılmışlardır, zengin olmuşlardır, ve muhakkak ki, büyük, şehirlerin piyasalarında rol oynarlar. Aksekililer, birçok ahvalde, küçük yaştan, biraz kaba bir tabirle çekirdekten tüccardır, sebatkâr,, kanaatkar, ticaretin bütün kurnazlıklarına, inceliklerine âdeta irsiyetten yatgın insanlardır. Bazen, başında bir tabelâ veya küçük bir el arabası ile mahalle mahalle dolaşan bir Aksekiliyi, bir iki sene-sonra ya birdenbire büyük bir tüccar olduğunu veya bir çerçi dükkânı açtığını, bir iki sene sonra da bir mağazaya sahip önemli bir tüccar olarak görürsünüz. Aksekililer ta küçük yaştan paranın, servetin değerini, ticaretin inceliklerini öğrenerek yetişen, kafaları bu yolda işleyen insanlardır, ve bunlar da Arapkirililer gibi birbirlerini tutarlar, birbirlerine emniyet ederler, âdeta bir okul gibi küçüklerin yetişmesine yardım ederler. Avukatlık gibi bazı mesleklerde muvaffak olmuş kimselerin bile bir ucundan ticaretle uğraştıklarını görmek ender değildir. Bir zamanlar, Akseki Alanyaya bağlı bir kaza iken, bunlardan bazılarını Alâiyeli denmiştir.

Aksekilileri ticarete sevkeden birinci âmil hiç şüphesiz arazinin çok dağlık, taşlık oluşu, geçim imkânlarının son derece darlığıdır. Böyle pek çetin şartlarla mücadele bunlarda sabır, sebat, idare, ticarî kurnazlık hasletlerini âdetâ irsiyet haline getirmiştir. Lâkûn, ve meselâ, aynı durumda olan komşusu Gündoğmuş ve daha birçok çetin şartlı bölgeler böyle değildir, ve olmamıştır. Aksekililer, vaktiyle çok deve ve katır beslerlerdi. Burası, Antalya Ovası ile geniş ve zengin Konya tarafı arasında en kestirme bir yol üzerindedir. Eskiden, hatta bundan bir iki nesil evveline kadar, Aksekililer geniş mikyasta ve kıymetli neviden dokumacılık yaparlardı, bunları ve düğer sanayi imalâtlarını deve ve katırlarla Türkiyenin birçok yerine, hattâ İstan-bula kadar satmaya giderler, hattâ bunlar büyük kervanlar teşkil ederek, Suriye ve Irak taraflarına giderler, oralardan aldıkları kıymetli emtiayı Anadolunun muhtelif yerlerine satarlardı. İlk hareket, ilk dağılma ve yayılma hareketi bu suretle başladı. Aksekide, vaktiyle bu ticareti yapmış (birkaç eski aile bugün de mevcuttur.. Bu devamlı gidiş ve gelişler. Aksekililere başka yerleri tanıtmış, kazanç zevkini aşlamış, bu yolda fikir yora yora ticarî incelikleri, işte sebat ve mücadele azmini ikinci bir tabiat haline getirmiştir. Yeni yeni vesait ve iktisadî oluşlar karşısında Aksekililer de bu yeni duruma intibak ederek Türkiye çapında işlere girişmişler, Dış ticarete eskiden beri bu işi yapmakta olan daha kuvvetli rakiplerin karşısına bile dikilmişlerdir. Ti-carete muvaffak olmamış Aksekili enderdir, ve büyük şehirlerin hemen hepsinde bulunurlar.

Bütün Akseki kazası halkının, şehirlerinin ve köylerinin ticarete atılışının izahı da kolaydır. Bütün bölge coğrafi bir ünite yapar; bu kadar arızasına rağmen, köyler ve şehirlerarasında irtibat kuvvetlidir; yaylaya çıkış ve inişler de bu irtibatı daha da takviye eder; birisinin yaptığından diğerlerinin haberi olur. Sonra ve en önemlisi, hattâ hepsinin başında geleni geçim şartlarının her tarafta aynı olmasıdır. Bütün bu faktörler ve bu arada belki bazı tarihî tesadüfler, Aksekilileri ticaret yönüne sevk etmişlerdir.

Aksekililer, her ne kadar ticaretin her dalında uğraşmak da iseler de, bazı. Yerlerde ve bazı dallarda bir ihtisaslaşma ve gruplaşma mevcuttur. Bizzat, Akseki şehri halkı büyük şehirlere, en çok İstanbula giderler, içlerinden 100 milyonu bulan büyük sermaye sahipleri çoktur. Ormanlılar ekseriya İstanbuldadırlar, nal-burdur, İstanbulun Yemiş Pazarı hemen hemen bunların elindedir. Çimi ve B. İlvatlılar'ın çoğu Salihlide otururlar, manifatura üzerine çalışırlar. Dedere ve A-İşıklar esas Zonguldakta otururlar, tuhafiye ve manifatura üzerine. Cevizli tarafı esas Kasımpaşa'da otururlar, yağcıdırlar. Cemerler ve Unulla en çok Bursadadırlar, sebze ve manavdırlar. Alavada, Nezillide, hırdavat ve tuhafiye üzerine. Akşahap, en çok Serik'te, ticaretle uğraşırlar, çırçır fabrikalarının bir kısmına sahiptirler ilâ...

İlâve edelim ki, Rizenin Hemşinlileri gibi, İbradılılar ekseriya hukukçu olurlar, avukatlık ve hâkimlik mesleğini tercih ederler; Temyizde ve diğer adlî kuruluşlarda bunların bazen ekseriyeti teşkil ettiği bile vaki olmuştur.

Akseki ve İbradı, bugün oldukça muntazam birer şose ile Antalyaya Konyaya bağlanmışlardır. Hatta bu kadar arızasına rağmen, bazı köylere kadar kamyon vesaiti işleyecek yollar yapılmıştır ve bu da bölgeye yararlı olmuş, bazı fakir köyleri birdenbire kalkındırmıştır: Kuyucak (eski adı Ilarma) eskiden fakir bir köy iken yol yapılıncaya orman derhal değerlendirilmiş, odun ve kömür satışı (bittabi Konyaya doğru) burasını birdenbire zenginleştirmiştir ve şimdi köy birçok kendi kamyonuna sahiptir, keza Yarpuz da.

IX - TAŞELİ YAYLASI

Antalya Körfezi ile Mersin Körfezi arasında kalan noksan yarımada şimdiki coğrafya lisanında Taşeli Yaylası adı verilir. Noksan -diyoruz, zira, her iki körfezden, birisinin K-B ya, diğerinin K.-D ya doğru aldığı eğri durumları dolayısıyla, burası, bir yarımada ziyade denize doğru kaba bir çıkıntı halinde ilerlemiştir. Buralara, eski devirlerde, *Taşlık Kilikya* manasına gelen Gilicie Trachee adı verildi. Yalnız, bunun Bozkır ile Karaman arasında kalan kısmına *Izori* veya *İzorya* denirdi. Biz, bünyesiyle, dağ sistemleriyle, geniş yayla-larıyla,

vadileriyle, karakteristik avarız şekilleriyle, ziraî, hayvanı ve beşerî vakıalarıyla burasını bir bütün halinde ele alacağız ve artık kökleşmiş olan Taşeli Yaylası adını kullanacağız.

1 — BÜNYE, TEŞEKKÜL.

Taşeli Yaylası, bünye ve şekil bakımından, istifade tarzları bakımından Tekelinden esaslı farklarla ayrılır. Burada. Tekelinin Flîşine mukabil, en alt temeli şistler, devon arazisi, Perniokarbonifer teşekküller meydana getirir. Bunlar umumiyetle donuk, esmer renkli teşekküllerdir. Bunun üstü burada da Kretase kalkeridir. Bu kaidedir. Fakat, bütün bu teşekküller burada büyük değişikliklere uğramıştır. Şöyle ki: Burada, Akseki Doğusundan Anamur üstüne, oradan da Siifkeye doğru, denize bakan oldukça geniş bir kıyı şeridi mevcuttur. Bunun bazı yüksek noktalarını Kretase kalkerî örtmekte ve en çetin arızaya gene bunlar meydana getirmekte ise de, esasını açığa çıkmış Permo-karbonifer bünye teşkil etmektedir ve bünye az çok morfolojiye uygundur. Bu şeridin üst kenarını teşkil eden ve aniden yükselen diklikler, dağlar umumiyetle kalkerdir, ve birçok ahvalde, altındaki donuk renkli teşekküllerle beyaz kalkerler bir tezat teşkil ederler. Fakat, bunun hemen arkasında, Ermenek, Hadim ve Bozkır istikametlerinde, gene Permokarbonifer açığa çıkar ve esas yüzeyi bunlar teşkil eder. Zira, (bu taraftan Batıya doğru şiddetli şariyaj hareketleri olmuş, üst tabakayı teşkil etmiş olan Kretase kalkerleri Batıya doğru sürüklenmiş, bu kenar üzerinde yığılmışlar, hattâ bazen Permokarbonifer bile sürüklenerek, bu şeridin kenarının ötesinde bazen Kre-tase kalkerlerinin üzerini örtmüş ve böylelikle gayri tabii tabaka du-ru-ları, yani en gencinin altta, yaşlısının üstte durumları bile hâsıl olmuştur. Bu suretle, Bozkır, Hadim ve Ermenek'e doğru, bu yüksek yaylaların geniş bir kısmı Kretase kalkerinden temizlenmiştir, ve, işte bu sebeptendir ki, Blumenthal, buraları, "üstü açılmış bölge", yani kalker örtüsünden temizlenmiş bölge olarak vasıflandırır. Fakat, bu yüksek yaylalar üzerinde, yanyana veya arka arkaya sıradağlar da gösteriyor ki, Kretasede vukua gelen kabarma hareketleri, daha eski-den olmuş bulunan Permokarbonifer hareketlerine, o zamanki kaba-rıkların istikametine uymuştur. Bu Permokarbonifer teşekküller Doğuda Göksu vadisine doğru alçalır, fakat, buradan sonra, Toroslara doğru tekrar yükselir ve Bolkar dağlarında Torosların esas zirvelerini bile teşkil eder. Bu suretle, Mut tarafında, Göksu vadisi hoyları, jeo-lojik bir alçak bölge meydana getirir. İşte, III. cü Zamanın son yarısında, Miyosen denizi, Güneyden, bir körfez halinde, buralara ve Karamana kadar, geniş bir cephe üzerinde sokulmuş, bundan da bu devre ait kalker örtüsü kalmıştır, keza, G. Paşa - Anamur yaylalarının Miyosen kalkerî de böyledir.

Bu halde, Tekeli Yaylasıyla mukayese edilirse, bünyede ve arazi şekillerinde esaslı farklar göze çarpar. Bu tarafta, temelde ve yüzde Permokarbonifer geniş sahalar üzerine yayılmıştır. K-B da, Göller bölgesinden buraya doğru sokulan sıradağlar, burada, üç geniş ve yüksek dağ kabariği meydana getirir: Hadim Göksuyunun kuzeyinde, en doş sıra; her iki Göksu arası; nihayet, Ermenek Göksuyu ile deniz arası. Tekelinin geniş ovaları, birbirinden ayrı kapalı havzaları burada yoktur; hattâ, burada ova namına bir şey yoktur. Buna mukabil, Göksu, geniş ve derin kollarıyla, bu yaylanın hemen her tarafına iyice sokulmuş ve yayılmış olup, deniz tesirleri bu vadiler vasıtasıyla kütlernin ta içerilerine kadar kendisini hissettirmiştir, ve bütün bunlar da burada bir vadi hayatı yaratmıştır ki, işte Tekelinde bariz bir şekilde bu yoktur. Tekelinde, burasının aksine olarak, kıyı şeridi zayıftır perakendedir, burası gibi mütecanis ve devamlı bir karakter arzetmez. Halbuki, Taşelinde, Gündoğmuştan, hattâ Aksekinin Timar İçi Köylerinden başlayarak Anamur'a ve oradan da Silifkeye doğru bir kıyı şeridi, bir kıyı hayatı mevcuttur. Nihayet, burada, geniş ofr-man vadiler vasıtasıyla içerilere kadar sokulabildiği halde, Tekeli bu hususta daha zayıf bir durumdadır.

Şu halde, Taşelinin arazi şekilleri kendiliğinden anlaşılabilir olur: yüksek ve geniş dağ kabarıkları (üç sıra) ve bu arada yay-lalar; vadiler; nihayet, denize bakan, az çok müşterek vasıflı kıyı şeridi. Bunların her üçü arasında iktisadî ve beşerî bağlar sıkıdır, birbirleriyle âdetâ kaynaşmış gibidirler. Bu suretle, biz, bölgenin mevziî etüdünü bu üç şekil üzerinden ve aralarındaki irtibatları belirte belirte yapacağız.

Bölgenin Batı sınırını Akseki kazasında bırakacağız, zira Antalya Ovasının Kuzeyinde, Güney istikametli sıradağlar, bu kaza arazisinde ağır ağır istikamet değiştirmeye başlarlar ve Doğusunda açık bir surette K. B-G. D istikametini alırlar. Onunla birlikte bünye de değişir. Yaylanın Orta Anadolu cihetindeki sınırı daha sarihtin*: Göksu havzasıyla Orta Anadolu yüzünü ayıran sıradağlar, yani Toroslara: dahil son devamlı ve muntazam, iltivaî sıradağlar bu cihetteki sınırı teşkil ederler, ve esasen bitki örtüsü ve diğer coğrafi elemanlar da bu ayırmayı kolaylaştırır. Bölgenin Göksu vadisinden ötede, Doğu sınırı Lâmas Çayı vadisinden daha ileriye geçmez. Zira bu vadiden ötede Taşelinin Yayla şekilleri gitgide kaybolmaya, buna mukabil Toros dağları bütün muntazsamlığıyla, bütün düzeniyle kabarmaya., şahsiyet almaya başlar.

Taşeli Yaylası Tekelinden esaslı birtakım farklarla ayrılır. Burası umumî bir surette daha *yüksektir*. Bölgenin en az yarından fazlası 1500 m. nin üstünde olup, 1000 m. den aşağı olan yerler ancak vadilere inhisar eder. Halbuki, böyle yerler pek mahdut saha kaplarlar, ve takribi bir hesapla ancak 10'da 3'ü bile bulmazlar. Taşeli Yaylası bünye bakımından daha *çeşitli* /tayalardan teşekkül etmiştir. Bölgenin Batı yarısının esasını ve Güneyinde geniş bir şerit I. ci Zamanın donuk renkli Permokarbonifer kalkerlerinden, mermer - kalkerlerinden, hattâ arada devon serisinden teşekkül ettiği halde. Göksu vadisine doğru ve daha ötede bünyeyi hemen münhasıran,, gevşek kıvrımlı, deniz Miyoseni kalkerleri teşkil eder.

Taşeli Yaylasında Tekeli gibi kapalı havzalar olmadığı gibi, kayda değer genişlikte bir ova, bir düzlük de yoktur. Burası, en geniş manasıyla ve fizikî coğrafyadaki yayla tarifine iyice uygun olarak, yayla morfolojisini tam bir şekilde tahakkuk ettiren bir bölgedir. *Yüksek ve devamlı sıradağlar*, bunlar arasında serilen geniş dalgalı ve çok *yüksek yaylalar*, *derin vadiler* burasının esas avarız şekillerini temsil ederler.

Burada *dağlar*, Beyşehir Golünün iki tarafındaki sıradağların istikametine uygun olarak, bölgeye o istikametten uzanarak girerler, birisi Hadim Göksuyunun Kuzeyinde, diğeri her iki Göksu arasında, üçüncüsü de Ermenek Göksuyu ile Sahil arasında olmak üzere üç kol halinde uzanırlar, sonra Doğuya doğru hafif birer kavis çizerek, Göksu vadisinden ötede açık bir rurette K-D istikametini alarak, esas Toros kabarığını teşkil etmek üzere birleşirler, daralırlar, ve daha da yükselirler. Bunlar, Tekeli dağlarının çoğunun aksine olarak, muntazam ve dar birer sıradağı olmayıp, çok geniş ve yüksekliği ekseriya 2000 metreyi geçen yaylalar üzerinde, birbirine paralel kollarda halinde yanyana uzanan yüksek sıradağlar mecmuasıdır. Bu suretle, bunlar, genişlikleri bazen 50 km. yi geçen büyük dağ kabarıkları, cesim yaylalar halinde uzanırlar. Göksu vadisine doğru gitgide alçalan ve yarılan bu sıradağlar, bu vadiden Ötede ağır ağır birleşirler, genişlikleri azalır, buna mukabil yükseklikleri gitgide artar.

Bu yüksek, geniş sıradağlar, yaylalar o kadar çetin arızalı değildir, zira aşındırma buralarda henüz bütün şiddetini icra etmekten uzaktır. Dağlar ekseriya yuvarlak şekillidir ve sert şekiller ancak derelere inhisar eder; arada serilen dalgalı ve geniş yaylalar daha da sönük şekiller gösterirse de, bunlar da bünyeyi teşkil eden kayaların ve bilhassa kalkerin mukavemet derecelerine, tabaka vaziyetlerine, aşınma şekillerine göre az çok pürüzlenmişlerdir, ve buralarda en karakteristik 'arıza şekillerini de, Yerlilerin *koyak*, *alan* tabir ettikleri, kalkerin erimesinden, çökmesinden meydana gelmiş olan küçük küçük ve hadsiz hesapsız ovalar, fizikî coğrafya lisanına göre doliner teşkil eder. Bu sırada, kalkerin ufkî durumunun bir neticesi olan, kenarları dik, yüksek ovalar da eksik değildir (Bardat Ovası gibi). Bu yüksek yaylalar ve sıradağlar etraftaki köylere ve çoğu sahil bölgesi halkına aittir. Bunlar, sahilin bunaltıcı sıcaklarından kurtulmak için yazın buralara çıkarlar, hayvanlarını otlatırlar, koyaklara ve mümkün olan yerlere biraz buğday ve arpa gibi şeyler bile ekerler, hattâ beraberlerinde arılarını bile çıkarırlar: ya çadırlarda otururlar veya küçük küçük kulübeler tesis etmişlerdir. Bu suretle, buraları insanlarla, hayvan sürüleriyle dolar, şenlenir,

hattâ bunları birçok yağ ve yün tüccarları ve çerçiler takip eder ve bazı yerlerinde panayır şeklinde çok canlı pazarlar bile kurulur.

Kışın külliyetli karla örtülen ve ağır soğuklar yapan yaylalarda insan barınmaz: yerli halk köylerine dönerler, göçebeler sahile inerler. Bu yüksek yaylaların bazı yerlerinde biraz yerleşme emareleri görülmekte ise de (Gevne), 4-5 ay karla örtülü kalan, ağır soğuklar yapan buraları, ilerde de fazla yerleşmiş nüfusu barındıracak halde değildir. Zira, aynı şekilde şiddetli soğuklar yapan ve bütün kış karla örtülü kalan Kars bölgesin'de (insan boyu ot ve çayır yetiştiği ve hayvanların kış gıdası kolaylıkla temin edildiği halde, Taşelinin bu yüksek yaylalarında ot çok kısıdır, çok seyrek, ve hemen hiç bir yerinde biçilecek derecede ot ve çayır yetişmez. Esasını kalker teşkil eden buralarda hattâ su vaziyeti bile iyi değildir, ve bazı yerlerinde hayvanlara kar suyu içirmek mecburiyetinde kalınır. Yalnız, buraların otu kısa ve seyrek olmakla beraber, bu otlar çok çiçekli ve kokuludur, hayvanlara iyi yarar, elde edilen tereyağları ve peynirleri gayet nefistir, gayet beyaz balları da böyledir.

Bu yüksek sıradağların, yaylaların üzeri çıplaktır, lâkin eteklerin bazı yerleri geniş çam, katran ve ladin ormanlarıyla kaplıdır, ve bu ağaçlar çok uludur. Yalnız, Hadim Göksuyunun Kuzeyinde, Konyaya doğru olan dağlarda; Ermenek Göksuyunun Güneyinde, sahile doğru . olan yaylaların orman durumu o kadar parlak değildir.

Arazinin yarısından fazlasını kaplayan yüksek sıradağlar ve yaylalar daimî insan yerleşmesine mani olunca ve bölgede geniş bir ova da bulunmayınca, Taşeli Yaylasında, ziraî ve beşerî faaliyet *vadilere* iltica etmiştir.. Bölgenin 10'da 8'inlin sularını Göksu tahliye eder. Bu su ve kolları derin ve sarp vadiler içerisinde akarlarsa da, bunların boyunca, ince ince düzlükler, bükler eksik değildir. Bilhassa bu vadi boyları kuytudur, kışları ağır geçmediği gibi, yazlar uzun ve sıcaktır. işte, Taşeli Yaylasının nüfusunu barındıran, ziraî faaliyetine sahne olan yerleri de buralarıdır. Dolayısıyla, bu sulak ve kuytu yerlerde iyi meyva ve sebze yetişir. Buraları hattâ sahil bölgeleri gibi turfanda sebze ve meyva çıkarır, meyvaları da çok çeşitli ve lezzetlidir. Yalnız, nakliyesizlik bu nevi ziraati tahdit eder: meyva ve sebze esasen çabuk çürüyen ve uzun yola tahammül etmeyen mahsuller olduğundan, Taşeli Yaylası, şimdiye kadar, bu yoldaki geniş imkânlarından istifade edememiştir; hububat gibi ziraati de zaten seyrek olan nüfusunu bile geçindiremediğinden. buraların halkı şimdiye kadar umumiyetle fakir kalmış, munzam geçim kaynakları bulabilmek için, kışın çalışmak üzere, kütle halinde, sahil bölgesine ve Aydın taratma çalışmak üzere gitmiştir, ve hal bugün de böyledir.

Taşeliinin en çetin arızalı yerleri, Göksu vadisinin bazı kısımlarıyla, yaylanın bilhassa denize bakan yüzüdür. Akseki Bölgesinden itibaren 50 km. ile başlayarak Anamur Burnuna doğru 20 km. ye kadar daralan ve sonra Doğuya doğru aynı genişlikte uzanan bu *sahil şeridi* aşındırma tarafından o kadar yarılmış ve parçalanmıştır ki, buralarda ova veya bük değil, hattâ barınılabilecek yerler bile pek mahduttur. Bununla beraber, birçok yerli veya göçebe köyler bu yönde, denize doğru inen kuytu vadilerde kurulmuştur. Bunlar, yazın yukarıdaki yüksek yaylalara, kışın da hiç kar yüzü görmeyen bu kuytu vadilere inerler.

Şu kısa giriş, Taşeli Yaylasının mevziî etüdünün hangi yönden ele alınabileceğimi göstermeye kâfidir: yüksek ve devamlı, geniş *sıradağlar*; *vadiler*; yönünü denize doğru çevirmiş olan çetin arızalı *sahil şeridi*.

MEVZİİ ETÜTLER

2 - SIRADAĞLAR ve YAYLALAR

Bölgenin esas çatısını, en önemli avarız şekillerini yüksek ve devamlı sıradağlar, bunlar arasında ve boyunca serilen gayet geniş yaylalar teşkil eder. Öyle gözüküyor ki, eski

ve yeni birtakım kıvrımlardan, kabarmalardan sonra, bölge bütün heyetiyle yükselmiş, birçok yerlerde tabakalar ufki düzenini bozmadan büyük bir seviyeye çıkmıştır. İşte, Taşeli Yaylası bu şekilde yükselmiş, Doğudan Batıya doğru geniş ölçüde şariyalara maruz kalmış, tipik bir yayladır. Bölge en fazla Kuzey - Batıda, Geyik dağları tarafında kabarmış olup, buraları esasen I. ci Zaman arazisine, sonradan tekrar yükselme hareketlerine iştirak eden eski zaman kıvrımlarına tekabül eder. Buradan itibaren meyil umumî bir surette G-D ya, Silifkeye doğru olup, buraları ise, çok yeni arazilerden, deniz Miyoseninden teşekkül etmiştir, ve öyle gözüküyor ki, Aşağı Göksu vadisine tekabül eden buraları, tabii halde,, iki tarafındaki yüksek kabarıklara nazaran, suların kendisine doğru akmasını temin edecek surette, nispeten alçak bir saha teşkil etmiştir, işte, Göksu ve bunun başlıca iki kolu, arazinin bu umumî meyline uyarak, sıradağların iptidaî uzanımlarına riayet ederek- bu dağ kolları arasında kendilerine geniş ve derin vadiler tesis etmişler, bunları en zayıf yerlerinden keserek, Silifkeye doğru kendisine bir mecra tesis edebilmiştir. Bu suretle, biz, bölgenin en yüksek yeri, bir nevi kubbesi olan K-B dan başlayarak, bu vadiler arasında ve iki tarafında uzanan sıradağları ve yaylaları ayrı ayrı tetkikten geçireceğiz.

Sıradağı Beyşehir Gölünün Güneyinde kabarmaya başlar. Lâkin, buralarda şekiller henüz karışıktır, arazi nispeten alçaktır. Lâkin nahiye merkezi Manastırın Doğusuna doğru yüksek bir kabarık şalı-siyet ahr. Buralara *Çamlar Dağı* denir. Üstü koyaklı, inişli çıkışlı, otu iyi ise de suyu kit bir dağdır. Yaylasına etraf köylüler çıkar. Etekleri arızalıdır. Manastıra bakan yüzde geniş katran ormanları, arada meşe vardır, Seydişehir Ovasına bakan yüzün dipleri ise çamlıktır. Bu dağın Manastıra bakan yüzünde, *Kadın Oluk* denilen sulak bir saha da biçilecek derecede ot ve çayır olur.

Bu dağın hemen Güneyinde, biraz alçalan yerine *Kurdular Gediği* denir, patika yoldur, icabında araba da işleyebilir. Lâkin, gedik bütün kış müddetince kapalı kalır. Bu belden sonra. Reze Beli ötesine kadar uzanan daha yüksek dağa *Yünlü Dağ* denir. Dağın üstü çok koyaklıdır, inişli çıkışlıdır, taşlıktır, susuzdur, ot en ziyade aşağılarda olur. Ve buralara etraf köylülerden maada Manavgat tarafından da gelirler. Dağın Batı eteklerinde biraz ziraat yapılır: sonbaharda buğday, ancak Mayısta arpa ekilir. Zira buralarda kar ancak Mayısta kalır, ve yazın ,da hayvanlara kar suları verilir. Dağın Batı diplerine doğru katran ve ladin çoktur, çam azdır, karamuk da vardır.

Bu dağın hemen ortasında, Akseki tarafını Seydişehirle bağlayan kestirme yola geçit veren bele *Reze Beli* denir, meşhurdur. Bel çok önemlidir, zira Seydişehir tarafını Antalya Ovası tarafına bağlar. Aynı zamanda, buradan sonra, arka arkaya, Anamurun Kaş Yoluna hattâ daha doğrusu Gilindire ile Gülnar arasındaki Sele Beline kadar olan meşhur gediklerin hliç birisinde tekerlekli vesait işlemez. Bir uçta bu bel, diğer uçta Sele Beli, yani bu kadar mesafe üzerinde tekerlekli vesaitin işlediği yegâne bel bunlardır. Bu bel bile kış aylarında bazen kapanır.

Bu belden ve dağdan ötede, ortalama yüksekliği 2250 rakımlarını bulan, Yünlü Dağ gibi esasını Devon kalkerleri teşkil eden, lâkin daha düzgün şekilli Küpe Dağı yükselir. Bu, hakikatte, birbirine paralel iki dağ kolundan teşekkül etmiştir. Her iki kol da iki tarafındaki ovalara doğru dik indiği gibi birbirine bakan yüzleri de böyledir. Seydişehir tarafındaki asıl küpe D. çıplaksa da, diğerinin (Akdağ derler.) Batı dipleri ormanlıktır: çam, meşe ve ladin, bu arada yabanî ceviz. Bu kollar arasında, ve boyunca, tabanı düz, 2000 dönüm kadar genişliğinde bir düzlük serilir. Buna Küpe Çukuru derler. Bu, kars-tik bir çöküntüdür, bir nevi çok geniş koyaktır. Kenar çevrelerden çıkan birçok kaynak suları burasını çok sulak yapmıştır, kuvvetli ot ve çayır yetişir, ve biçilir. Bu mer'a Seydişehir Belediyesine ait olup, belediye burasının otunu, çayırını, ücret mukabilinde her sene satar. Çukurun Batı tarafında toplanan sular bir düdene batır, ve, Yerlilerini tarifine nazaran, bu batan sular, diğer yüzde Yeniköy ve Subaşı pınarlarında açığa çıkarak Bakaran Çayını teşkil etmektedir. Seydi-şehrin kenarından geçen Aşağı Mahalle Çayı da yine bu dağdan gelir.

Küpe Dağının biraz ilerisine *Çeltek Dağı* denir, bunun Okluk Beli tarafında meşe, ladin ve ardıçtan müteşekkil hayli geniş ormanlar vardır. Yalnız, bu tarafın Küpe kadar suyu yoktur. Bu dağın G-D sonda, Seydişehir tarafını Akseki yüzüne bağlayan kestirme yola geçit veren Okluk Beli kışın kapanan, tehlikeli tipiler yapan, yaya olarak 6 saatten fazla süren uzun bir beldir. Sıradağın bu belden ilerisine Gidengelmez Dağı denir, pek çetin arızalı, su ve ot bakımından çok fakir bir dağdır, her tarafında hadsiz hesapsız obruklar (dolin) görülür. Hiç bir dağ bundan daha arızalı olamaz. Akse-kinin Değirmenlik altına doğru akan Değirmenlik Deresi dağın Batı dibinden doğar ve 'biraz ileride batar. Bu arızalı dağda çok dağ keçisi yaşar. Batı etekleri geniş çam, ladin ve katran ormanlarıyla kaplıdır. Sıradağın Okluk Beli tarafındaki j en yüksek ve toplu tepesine Sinan Tepe (2235 m.) denir, Aktepe de. Üstü meşhur yaylalardandır (El-maşıit Y.), etekleri ise aynı neviden geniş ormanlarla örtülüdür. Gidengelmezin Doğusu, Suğla Gölüne doğru hep dağlıktır, pek çetin arızalıdır ve gitgide alçalır. Bu yüzün göle yakın yerleri, Susuz, köyden Güneyde Kuruca köy üstlerine kadar uzanan geniş bir şerit gayet geniş çam, katran, ladin (köknar), ardıç, selvi (andız) ormanlarıyla kaplıdır. Katran ve ladin çok ulu ağaçlar halinde, başlarını semaya doğru uzatmışlardır. Buralara *Ağaç Tepesi Ormanı* derler, ve işletilir.

1 - YEDİ KAZA YAYLALARI

Gidengelmez Dağından ötede dağ kabarığının vasıfları esaslı bir surette değişir. Kabarık çok genişler: Akseki ile Bozkır, Gündoğmuş ile Hadim arasını doldurur. Burası Taşelinin en fazla kabarmış yeridir; ortalama yüksekliği 2000 m. yi geçmekte olup, bu yükseklik üzerinde kabaran birçok dağ sıralarının yüksekliği 2500 m. yi bulur, ve geçer. Bu yüksek kabarık dissimetrik bir şekil arzeder: en yüksek sırt, yakında -su bölümü hattını teşkil etmeye namzet bulunan esas sırt, Antalya Körfezi tarafında kalmakta olup, bu cihet keskin meyillerle, birdenbire alçalır, pek dik, pek çetin arızalıdır. Bunun neden böyle olduğu birkaç sahife yukarıda, teşekkül bahsinde izah edilmişti. Aynı zamanda, körfezden buraya doğru başlarını uzatmış olan akarsular, bu diklikleri büyük bir şiddetle yontmuşlar, parçalamışlardır. Bu suretle, bu taraf pek çetin arızalıdır. Buna mukabil, bu yüksek yaylanın Doğu yüzü geniştir, Bozkır ve Hadim yakınlarına kadar gider. Zaten 2000 m. yi bulan bu yükseklik üzerinde, yanyana veya arka arkaya birçok dağ sıraları uzanır. Bunların arası geniş ölçüde karstik çöküntüler[^] koyaklar, alanlar, birbirinden ayrı yüksek kapalı havzalar sahasıdır[^] ve bunların bazılarını daimî sulu küçük küçük göller işgal eder: Eğri-göl, Yenicepazar Gölü, İlvat Gölü, Dipsiz Göl, Sülüklü Göl, ilâ... Fakat, burada, belli bir yönde açıktan meyil mevcut olmasa bile, şimdilik dipten meylin Doğuda Göksuya ve Çarşamba Suyuna doğru teres-süm ettiğine de şüphe edilemez: Kervan Kırandan Sarıot'a doğru bir vadi teessüs etmek üzeredir; Söbüçimen ve Eğrigöl sularını dipten Gevne Çayına doğru göndermektedir, ilâ...

Bu yüksek yaylalarda kışlar çok şiddetli soğuklar içerisinde geçer, normal olarak kar yeri en az 5 ay örter. Burası bu mevsimde, âdeta mahallî bir antisiklon sahası teşkil eder: kışın bir taraftan Göksu vadisine, diğer taraftan Antalya körfezine doğru şiddetli rüzgârlar gönderir. Buralarda Eylül başından itibaren soğuklar başlar. Buralara yaylaya çıkmış olan aşiretler geç kalmamaya azamî dikkat ederler,, Ağustos sonlarından itibaren hazırlığa girişirler, zira tehlikeli tipiler her an ve anîden bastırabilir. Buralarda yer adları hakkında, Çakal Kırıldığı, Oğlan Kırıldığı, Eşek Kırıldığı, Kasap Kırıldığı, Kervan Kıran, Sinek Kıran, Yiğit Öldüğü gibi tabirlerin bulunması kışların, ne kadar ağır ve tehlikeli olduğunu göstermesi bakımından manâlıdır. Susam Beli üstünde, Kervan Kıran Alanı da böyledir: Eylülde, açık bir havada, bir kervan burada konaklamış, fakat anî bir tipi hepsini Öldürmüştür. Ziraat ve ot vaziyeti zaten tabiaten pek zayıf olan buralarda, *bu* şartlar altında, bir köy tesis ederek kışın da kalmanın imkânı görülmemiştir. Buraları ancak yazın çıkılan, üç, azamî dört ay kalman, hayvan otlatılan, 'bazı yerlerine ancak biraz arpa ve buğday ekilen yaylalardır. Yukarıda adı geçen dört kazadan maada, buralara[^] Manavgat, Alanya ve Gazipaşa tarafından gelirler. Bittabi her kaza kendi semtine çıkar: Alanya ve Gazipaşalılar Gevneye ve etrafına,. Manavgatlılar Bozkıra komşu olan Sülek Yaylasına. Bunlar, buralarda, bu serin havalı yerlerde yazı geçirirler, hayvan otlatırlar (çoğu keçi ve deve), mümkün olan yerlere biraz ekin

de ekerler. Buralarda ot durumu pek zayıf olsa bile, hayvanlar çabuk semirir, elde edilen te-reyağları ve peynirler pek nefistir, balları da. Hattâ, yaylanın ortalarında, Söbüççeme yakın Yenicepazarda, bu aylarda panayır şeklinde pazar kurulur, ve canlı olur.

işte, çok geniş bir saha üzerinde yayılan bu yüksek, otu ve suyu umumiyetle az olsa bile hayvana iyi yarayan, üzerinde. Hadim ve Bozkırdan maada, Antalya Körfezinin âdetâ Doğu yansınan insan ve hayvanlarını toplayan bu çok serin havalı, müşterek vasıflı yaylayı, bu halliyle, toplu ve geniş bir coğrafi ünite arzetmesiyle, tek bir ad altında göstermek münasip olur ki, biz bunun hepsine birden *Yedi Kaza Yaylası* adını koyduk, zira, burası, yukarıda adı geçen yedi kazanın müşterek yaylasıdır ve tam bir ünite teşkil eden bu geniş ve yüksek araziye başkaca bir ad bulmanın imkânı yoktur.

Biz, şimdi bunu, elemanlarına avırarak tetkik edelim.

Gidengelmazden ötede, yani Suğla Gölü hizasından ötede dağ, kabarığı daha da genişler ve yükselir. Bunun Batıda, Aksekinin Dağ, Köyleri cihetinde kalan, Alaca Bele kadar uzanan kısmına *Köşekli Dağ*, üzerindeki tepelere göre Şerif Dağı, Koca Yusuf Dağı adlarını verirler. Esas sırt 2250 rakımlarında ise de, arka arkaya yükselen birkaç sivri 2400 rakımlarını da bulur. Sıradağın Batı yüzü diktir, keskindir, arızalı yerleri vardır ve bu yüzün aşağı etekleri geniş ormanlarla kaplıdır: katran ve ladin, arada uzun boylu ardıçlar da vardır. Dağın üstü çıplaktır, otu ve suyu azdır, hayvanlara hattâ çok, yerinde kar suları içirilir. Bununla beraber, buralara, yazın çok hayvan çıkarılır. Bu sıradağın Doğusu boyunca ladinden, katrandan, ardıçtan, akçaağaçtan ve diğer ağaçlardan müteşekkil gayet sık ormanlı, alçak, inişli çıkışlı, çok koyaklı bir saha uzanır. Buralara *Köfes* derler. Bu aynı çukurluk, karışık bir şekilde Kuzeye, Tinas Tepenin Batısındaki kapalı bir havza durumunda serilen, yazın Aksekinim Karakaşlı ve Hacı İsalı aşireti çıkan *Yarık Pınar Ovasına* kadar uzanır. Bunun hemen Kuzeyi *Ağaç Tepesi Gediği* olup, Güneyden Sey-dişehre doğru uzanan patika yola geçit verir. Köfes'in hemen Doğusu boyunca, ve aynı istikamette uzanan sıradağ kabarığına *Çobankara Dağı* denir (2310 m.), aynı neviden geniş ormanlarla kaplı bir dağdır: üçte ikisi katran, birisi ladin, arada çam da var. Su ve ot bakımından çok fakir bir dağdır. Bunun da Doğusunda Köfesin aynı şekilde lâkin daha alçak bir çukur saha görülür. Buralara da, sular Üç yerinden geldiği için *Çat Ayağı* derler, otu ve suyu iyi bir yayladır, ve Manavgatlılar çıkar. Çat Ayağının da Doğusunda kabaran Dağa haritalar Kızıl İn Dağı demişlerse de aslında adı *Pürelî Dağ* olup, Çilehane Dağı bunun G-B sında bir tepedir. Bu, hakikatte, daha K-B da, çok arızalı, 'diplerinde hadsiz hesapsız inleri ihtiva eden ve çok. dağ keçisi barındıran, eskiden eşkiya yatağı olmuş bulunan *Tinas Dağının* bazen alçalan, bazen kabaran bir devamı gübidir. Pürelî Dağın etekleri de aynı neviden geniş ormanlarla kaplıdır. Dağın suyu vardır, otu da. Pürelî ile Tinas arasında Kabuklu Han adında eski bir han yıkığı müşahede edilir. Pürelî Dağdan itibaren Doğuya doğru arazi gitgide alçalır, dağlar küçülür, şahsiyeti haiz kabarıklar olmaktan çakarlar, yayla vasıfları kalmaz, ve orman da görülmez. İşte, ve meselâ, Bozkır'a yakın çetin arızalı Hacı Ömer Dağı bu haldedir.

Şerif Dağının nihayetinde ve Yıldızlı Dağ ile her ikisi arasında Alaca Bel (1850 rakımlarında) vardır, meşhurdur, Aksekiyi Bozkır'a bağlar. Aksekiden çıkan yol, 10 km. kadar ileride Emir Hasan Belinden geçerek hemen Doğuya sapar, Doğrula gebneden evvel, Gök-kaya ile Ali Korusu Dağı arasında *Kayacık Belinden* geçer, sonra Alaca Bele tırmanır ve buradan sonra yüksek yaylalardan geçerek Bozkır'a iner. Bu, eski 'bir yoldur ve üzerinde hâlâ bazı yerlerinde döşeme taşları müşahede edilmektedir. Doğrulun hemen birkaç km. Batısındaki Emir Hasan, yerli telâffuzuna göre İmrasan Hanı iyice yıkılmaya yüz tuttuğu halde, adı geçen köyün 6 km. kadar Doğusunda, Alaca Belin Batı dibindeki *Lodar Hanı* ise hâlâ barınılabilecek (bir haldedir. Alaca Belden ileride, Pürelî Dağın Kuzey diplerindeki Kabuklu Han yıkığına da yukarıda işaret edilmişti. Belin Batı yüzünde yakın yakına 'bu iki hanın bulunması, ve biraz ilerideki Kabuklu Han, buralarda kışların ne kadar ağır ve uzun, tipilerin ne kadar tehlikeli olduğunu göstermeye kâfidir. Sonbahar nihayetlerine doğru, Susam Belinden sonra kapanan ilk bel budur.

Alaca Bel ile Aksekiyi Bozkıra bağlayan daha Güneydeki *Kızıl İniş Beli* arasında, Köşekli Dağın bir devamı olarak uzanan daha yüksek sıradağa Yıldızlı Dağ, aşiretler nazarında ünlü bir dağdır, Bu, K-B dan G-D ya doğru, biraz inişli çıkışlı, yüksek ve geniş bir sırt halinde uzanır ve gitgide yükselir. En yüksek noktasını Kızıl İnişin üstüne doğru bulur. Burası iki sivri çataldır: Batıdakine *İbek* denir, en yükseğidir (2619 m,), bunun biraz G-D sundaki buna yakın yüksekliktekine de *İkiz Tepe* denir. Dağ çok kayalık ve arızalıdır. Yalnız şunu da ilâve edelim ki, Manavgat ile Akseki arasındaki Gür-len Dağı gibi çetin arızalı, sivri kayalık değildir. Dağın üst taraflarında, kayalardan arı yerlerinde iyi ot olur, bilhassa çiçek ve given çok yetişir. Yalnız, bu koca dağın üstünde, İbek Tepesinin hemen Kuzeyinde İnsu denen bir mağara içindeki ne azalan ne çoğalan sudan başka hiç su yoktur, ve yazın aşiretler hayvanlarına hep kar suları içerirler. İbeğin hemen Doğu dibinde *Kıtlık Karı* denen daimî bir kar çukuru mevcuttur. Dağın her iki yüzünün aşağılarında, ladin, ardıç ve bu arada katrandan' müteşekkil ormanlar görülür. Bu arızalı dağda dağ keçisi çok olur. Yıldızlı Dağın yaylalarına Manavgatm Sülek aşireti çıkar.

Kızıl İnişin Batısında yanyana iki su sarnıcı vardır. Yaylaya çıkan Manavgat aşiretleri ve Çimililer, anlarını bu sarnıçların olduğu yere koyarlar ve başına da bir bekçi bırakırlar. Bu sebeple, burasına *Kovanlık* derler. Yazın arılar bu dağların bol, çeşitli ve güzel kokulu çiçeklerinden istifade ederler. İşte, meşhur Çimi Balı buradan elde edilir. Sonbaharda yürükler sahile inerken arılarını da birlikte götürürler; Çimililerinki de, ücret mukabilinde, onlarla birlikte iner, ve çıkar.

Yıldızlı, Çobankara ve Pürelî dağları arasında ve Doğuya, Bozkır'ın Karacahisar köyü üstlerine doğru, dalgalı, geniş ve yüksek, oldukça sönük ve karışık şekilli bir yayla serilir. Karstik şekiller buralarda Köfes ve Çat Ayağı tarafına nazaran daha fazla ilerlemiştir ve anlaşılın buraları daha Güneyde, bu nevi şekillerin son derece ilerlediği Yenice Pazar ve Söbüçimen yaylalarının bir habercisidir. Düzensiz küçük küçük sırtları, kabarıkları, hattâ parça parça dağları, irili ufaklı, hadsiz hesapsız çukurluklar, *kandak* tabir edilen uzayıp giden taşlı kör vadiler, irili ufaklı alanlar, koyaklar birbirini takip ederler, ve bunların hepsi de küçük küçük müstakil havzalar veya düzensiz bir şekilde birbirine bağlı havzalardır: her havzaya etraftan gelen yağmur suları iner ve buradaki en alçak alanın bir yerinde kaybolur veya düzensiz birtakım vadiler birbirine eklenerek ileride daha geniş ve daha alçak bir vadiye açılırlar, burada alanın bir yerinde muvakkat sulu veya daimî bir göl yaparlar veya. suları kaybolarak 'ileride açığa çıkarlar. Bittabi, bu karstik arazilerin su durumu umumiyetle zayıftır, yalnız hiç akarsuyu olmasa bile şurada burada, alanlar etrafında pınarlar eksik değildir. Ot vaziyeti biraz daha iyidir ve alanların bazı yerlerine hattâ biraz ziraat yapılır. Buraları Manavgat aşiretleri ile Bozkırın buna semt köyleri arasında paylaşılmıştır.

İşte, Yıldızlı Dağın Doğusunda, Karacahisar köyü üstlerine kadar serilen bu geniş ve yüksek yaylaya, umumî bir surette Sülek Yaylası denir. Yalnız bu yayla iki kısma ayrılır. Yıldızlı Dağın hemen Doğu diplerine *Büyük Sülek* denir, Doğrul'a aittir. Buraları küçük küçük tepeler arasında parça parça birçok alanları, koyakları ihtiva eder ve en geniş de Çardak Alanı dedikleri düzlüktür. Bu düzlükte toplanan yağmur suları karışık şekilli İslî Boğaz vasıtasıyla Doğuya, Büyük Sülege doğru akar. Bunun Kuzeyindeki *Küçük Sülek* adı üzerinde daha dardır, ve nispeten daha alçaktır. Her iki Sülegin Doğusunda, etekleri çam, ladin ve katrandan müteşekkil ormanları ihtiva eden suyu hol Şadırvan Dağı ile Doğuda, Karacahisar köyü üstüne doğru Kuzey ve Doğusu meşelik, Batısı ardıçlık, az kayalık, üzerinde iyi ot olan (Dikili Yaylası), suyu ancak eteklerinde bulunan Kuzu Kulağı Dağının G-D arasında birçok küçük küçük alanlar görülürse de bunların en geniş, en alçağı ve en meşhura *Sarıot* (Sarı Ot) dur» Burası havza şeklindedir, etrafı çayırlıktır, isli Boğaz vasıtasıyla Sülek buraya bağlanır; Büyük ve küçük Kından boğazları vasıtasıyla G-B daki Göktepe tarafı da (Sırımsı) gene bu tarafa bağlanır. Sarı-ot'un batan suları, Aygır Gediği altından geçerek Karacahisar köyünün üstünde kükreyerek çıkan ve Çarşamba Suyunun başını teşkil eden Aygır Pınarını

meydana getirir. Sarıotun hemen Batısındaki Sırımsı Gediğin Batı diplerinde ve Yıldızlı D. ile her ikisi arasında,, 'birbirine yakın iki gölden birisine Sülüklü Göl, diğerine Dipsizigöl denir.

Buralara Manavgatın Hocalı, Sülek aşiretleri ve Bozkır köyleri çıkar. Aşiretlerin burada serpili bir halde çok basit kulübeleri hattâ, mescitleri bile vardır. Bozkırlılar ve bunlar, içlerinde biraz toprak biriken bu alanlara biraz ekin ekerler: buğday, arpa, nohut, fiğ, ve mahsul fena olmaz. Bozkırlılar yaylanın Taşlı Boğaz denen yerine biraz arı da çıkarırlar. Yalnız, Bozkır ile Manavgat aşiretleri arasında bu yayla için, sınırı için bir türlü halledilemeyen ihtilâflar zuhur etmekte ve bazen nahoş hadiseler bile olmaktadır.

Yıldızlı Dağın Doğu dibinde, Dibek Taşı denen çok çötküntülü, arızalı bir yerde birtakım mermer üzerine kabartmalar, kilise yıkıklarını, bina yıkıklarını, eski Yunanca bir yazıyı ihtiva eden bir harabe görülür. Bu, Kipert haritasının Colybrassus adıyla gösterdiği harabe olacaktır. Dirmil'in Kırkpınar Yaylası harabesi gibi, ve aynı vaziyette, senenin yarısı karla örtülü olan buralarda bu nevi harabelerin-mevcudiyeti buraların yazın, sayfiye rolüyle izah edilebilir: Manavgat tarafının veya buraya yakın bir hükümdarın, aşiretin yazın oturduğu ve şerefiyle mütenasip bir sayfiye.

İşte, meşhur Çimi tulum peynirinin bir kısmı, bu yüksek yaylalarda otlatılan hayvanların sütünden elde edilir. Süt ve peynir aşiretlere, satışı ise Çimililere aittir, ve pazarlara da bu ad altında sürülür. Bu, gayet yağlı, erbabınca küflüsü makbul ve aranan, çok lezzetli ve Antalya vilâyetinde ancak buraya mahsus bir tulum peyniridir.

Kızıl İnişten ve Sülek Yaylasından ötede, bütün Taşelinin en yüksek yerine, bir nevi kubbesine geçilir. Lâkin, bu kubbenin üzeri yuvarlak değil, geniş şekilli, dalgalı, inişli çıkışlı satırlar halindedir. Bölgenin en fazla koyaklı yerleri burasıdır, ve her taraf, şiddetli bir yeraltı aşındırmasının neticesi olarak, düzensiz çöküntülerle âdeta delik deşik olmuştur. Bu mahallî çöküntüler, irili ufaklı koyaklar, munta-zam (bir seyir takip etmezler. Bunlar, daha ziyade, iki tarafındaki yükseklikler arasındaki bir nevi senkinal çukurlukları içinde gruplaşmış, münferit çöküntülerin eklenmesinden meydana gelen, ancak karların erimesi esnasında biraz su yüzü gören, şekilsiz, kenarları ekseriya dik, kayalık ve hadsiz hesapsız mağaraları, buraların tabirince ineri ihtiva eden, bir tarafında suları çeken düdenler bulunan ve birdenbire kesilen kör vadecikier, buraların tabirince kandaklar. veya geniş alanlar halindedir. Bütün bu yüksek yayla bu nevi çöküntülerle, koyaklarla âdeta delik deşik olmuştur. Bunların bazıları 5 km. uzunluğa, 2 ilâ 3 km. kadar genişliğe sahip olup, tabanları umumiyetle düzdür kırmızı veya siyah bir toprakla örtülüdür, ve bu taban, yaylanan umumî yüksekliğine (2000 m.) nazaran bazen 50, bazen 100 hattâ en büyüklerinde bazen 200 m. kadar alçakta bulunurlar. Bunların çoğu ilkbaharda, karların erimesi esnasında su ile dolarsa da, biraz sonra kuru birer çukurluk haline gelirler, ve etraftan inen pınarların çoğu da bu çukurluklara kadar gelemezler, yarı yolda kesilirler. Gül Dağı ile Çamlı Tepe arasında ye biraz Güneyde, Merdiven Yaylasındaki uzun bir çukurluk halinde Han Boğazı, Göktepenin Güneyinde *Bey Çukuru*, *Yenice Pazarın* olduğu yerlerde irili ufaklı birçok çupkurluklar; Han Boğazının Batısında, bir mescidi de ihtiva eden birçok koyaklı *Cami Deresi*; daha Güneyde, Kar adağın Batısında kenarları hadsiz hesapsız ineri ihtiva eden *Mecek Alanı*; Batıda Yenicepazar; *Söbüçimen* Yaylasında buna benzer birçok alanlar bu nevi çukurların başlıcalarıdır.

Bu koyaklar, bu geniş çukurluklar arasında, bazen taşlı, bazen topraklı, geniş dalgalı araziler serilir. Bunlar, yaylanın umumî seviyesine göre bazen 50, 100 ilâ 150 m. arasında değişen, umumiyetle gayri muntazam şekilli, çöküntüden şimdilik kurtulabilmiş olan sönük manzaralı, bazen bir harabe intibainı verdiren kaya döküklerinden, yığınlarından meydana gelmiş olan, bazen biraz sivri, bazen yassı, bazen küçük, bazen çok geniş ve tabüer kabarıklardır. Bu kabarıkların ortasında sivrilen dağlar ise ekseriya şurada burada serpili, lâkin umumî bir surette K-B - G-D istikametinde uzanan, sönük şekilli birer kabarık arzederler, ve herhalde, ortalama yüksekliği 2000 metreyi geçen bu mütecanis yaylada büyük bir dağ ihtişamını vermezler, çoğu devamlı değil, daha ziyade münferit birer tepe veya uzunca birer

sırt teşkil ederler. Lâkin, bu çok yüksek ve geniş yayla üzerinde, bu tepeler, nispeten küçük dağlar, kabarıklar ne kadar sönük şekilli, kesik kesik, gayri muntazam görünüşte olsalar bile, bunları, Kızıl İnişten ve Sülek Yaylasından beri G-D istikametinde Hadim ile Geyik dağları arasında yanyana uzanan, şimdi muntazam şeklini, düzgün seyrini kaybetmiş eski sıradağların bir • kalıntısı olarak kabul etme herhalde doğru olacaktır. İşte, yabanî gülü çok olduğundan bu adı alan *Gül Dağı*, bunun biraz Doğusunda *Çamlı Tepe* ve devamınca *Göl Beleni*, yaylanın tam ortasında *Karadağ* (2531 m.), K-B da, Susam Beline doğru uzanan daha muntazam şekilli *Çürük Dağ*, yükseklikleri bir karar üzere 2500 m. etrafında değişen bu nevi münferit tepelerin,, dağların, uzun sırtların başlıcaları ve rasgele zikredilmiş »olanlarıdır. Sıradağlarda bariz şahsiyet ve devamlılık, istikamet ancak yaylanın Doğusunda Hadime doğru gidilince (meselâ Haydar ve Karakuş da), veya Batıda, Gündoğmuş cihetinde, yaylanın kenarına doğru belirir,, ve bu yaylanın umumî bir surette en fazla kabaran kısmı da burasıdır.

Bu halde, ortalama yüksekliği 2000 m. den aşağı düşmeyen bu geniş yaylada, müteferrik pürüzler bertaraf, başlıca üç nevi avarız şekli göze çarpar: şurada burada sivrilen nispeten sönük şekilli, münferit dağlar veya uzun sırtlar, kabarıklar; bunların arasında bazen küçük, bazen geniş, az çok inişli çıkışlı, lâkin, umumiyetle tabüer duramlu, yayla şekilli,, bazı yeri taşlık, bazen topraklı, kabarıklar; nihayet, bu yükseklikler arasında, şurada burada serpili, küçük bir oda genişliğinden bazen $S km^2$, ye kadar varan geniş koyaklar, alanlar, *Harı Boğazı*, *Kum Boğazı* gibi uzun ve şekilsiz kör vadiler. Bu çukurluklar, şüphesiz, kalkerin teşekkülâtına, tabakaların durumuna, yeraltı aşınmasının tesadüflerine göre meydana gelmişlerdir. Lâkin, bunların teşekkülünde, yayla üzerinde iptidaî bir halde yükselen kabarıkların da hissesi olduğuna şüphe edilemez; iki sıradağ arasında, sular senklinal çukurluklarında toplanmış ve bu kuvvetli sular içeriye sızınca aşınma ve dolayısıyla çökmede buralarda daha çok ve daha büyük olmuştur, işte, yaylada, koyakların umumiyetle bir sıra üzerinde dizilişleri bundandır. Yalnız, bu senklinal çukurluklarında biriken ve batan, yer yer çöküntüleri intaç eden sular, kabarıkların da altından geçerek oralarda da birtakım çöküntüler meydana getirmiş, bu suretle sıradağlar kesilmiştir, ve şekiller karışık 'bir duruma girmiştir. İşte, bu yüksek yaylada, şekillerin biraz karışık gibi görünmesi aynı zamanda aşınmanın bu nevi cilvelerinden ileri gelmiştir.

Bu halde, Uşak Ovası kadar genişliğindeki bu yüksek yayla, hadsiz hesapsız koyaklarıyla, namütenahi çukurluklarıyla kapalı bir havza durumundadır. Her koyak, kendi çevresinin bir nevi esas seviyesidir ve sular burada içeriye batar. Batıda Alara Çayı, Doğuda her iki Göksu ve Çarşamba Suyu başlarını bu yüksek yaylaya doğru uzatmışlar, büyük bir şiddetle burasının müsaderesine girişmişlerdir. Çamlı Tepenin hemen Kuzeyinde, Han Boğazının ve devamınca Sarıot denilen çukurluğun batan suları 5-6 km. kadar ileride, Karacahisar köyünün üstünde açığa" çıkmakta (Aygır Pınarı) ve Çarşamba Suyunun esas başını teşkil etmektedir. Doğuda, Eğrigölün Doğusunu kapatan çok yüksek Avsallı Yaylası sırtlarının Gezlevi yüzünde, *Gederet ve Kâse Ahmet yaylalarının* suları, *Değirmenderesine* girerek Kuzeye doğru uzanır, *Gezlevi ve Söğüt yaylaları* altında, *Buz Yer Yaylasında*, Düden denilen bir çukura batar; Batıdan, *Avsallı Yaylası* tarafından gelen sular da buraya batar. Bu sular, Gezlevi altında, *Dedemköy Bahçesi* denilen yerde kuvvetli pınarlar halinde açığa çıkar ve işte, Hadim Göksuyunun esas başı da budur. Güneyde, *Söbümenin* Deve Korusu denen yerinde batan sular birkaç km. ileride, *Değirmen Deresi* mevkiinde açığa çıkarak Orhan Deresini teşkil etmektedir, ve Ermenek Göksuyunun başı da burasıdır. Batıda, yüksek sıradağlara doğru sokulan Alara Çayı ve kolları, kütleyle doğru derin boğazlar oymuşlarsa *da* (*Göçem Boğazı*, *Susam Beli Boğazı*), manianın büyüklüğü karşısında oyalanıp durmaktadır. Bu suretle, açıktan veya alttan bu akarsular bu yüksek yaylanın müsaderesine büyük bir şiddetle girişmişse erse de, Kızılınışten Gevneye, Geyik Dağından Haydar Dağına kadar serilen bu karstik yüksek yayla henüz kapalı bir havza (daha doğrusu havzalar) halindedir, ve açıktan müsadere işd biraz teressüm etmiş olsa hile gerçekleştirmekten henüz uzaktır.

En tipik karstik yayla şekillerini ihtiva eden bu yüksek yayla, kışın külliyyetli kar yağışına, yazın da arasına yağmura rağmen çok kuru sibir haldedir: zira kalker suyu olduğu gibi içine çeker; havanın haddinden fazla kuruluğu ve çok kuvvetli inşimas ta arazinin bu kuru tabia/tini şiddetlendirir. Bazen saatlerce mesafe üzerinde bir katre suya tesadüf edilmez, ve insan yerini bilmezse buralarda susuzluktan ibitap düşebilir. Orta Anadolunun en kurak yerlerinde biraz su çıkan-yerler mutlaka yeşilliktir, su (başında en az birkaç söğüt ve kavak bulunur, ve uzak mesafelerden fark edilir. Halbuki, bu inişli çıkışlı yerlerde, bu kalker arazi de bu da yoktur. Şurada burada, bir etekte, bazen tesadüfen bir kör vadiciğin yamacında su bulunsa bile bunlar çok mesafelidir, işte, bu sebeptendir ki, bu yüksek yaylanın çok yerinde hayvanlara yazın kar suları içirilir veya kar yalattılır. Koyakların birçoğunda ilkbaharda biraz su bulunsa bile, bunların çoğu yaza doğru kurur ve bunlardan ancak birkaç tanesi sabit göller halinde kalabilmiştir: 1 km², kadar genişliğinde, yazın suları kuruma derecesinde azalan, hattâ bazen kuruyan *Yenice Pazar*, diğer bir adıyla *Karın Gölü*; 'bunun G-D sunda, Söbüçimen Yaylasında, etrafı geniş çimenlikleri ihtiva eden *Eğrigöl*; Susam Belini çıkınca, Kervan Alanı denilen düzlüğün Güneyinde buzul menşeli *Susam Gölü*; çok Kuzeyde, Goktepenin Güneyinde *İlva Gölü*; Kum Boğazı ile Kervan Kıran Alanı arasında *Kızılın Gölü*, bu nevi su birikintilerinin başlıca-ları ve hattâ yegâneleridir. Ve bu göllerin de birbirinden ne kadar uzak mesafelerde olduğu düşünülürse, bhusus hayvan sulama hususunda «buralara çıkan aşiretlerin ne kadar su sıkıntısı çektikleri kolayca anlaşılır. Senenin yarısına yakın donmuş bir halde bulunan bu göllerin Dipsiz Gölde gayrisinin balığı yoktur.

Bu suretle, arada sivri nispeten küçük dağlar, kabarıklar, geniş yaylalar, hadsiz hesapsız koyaklar, (bazen âdeta bir ova halini alan alanlar, velhasıl bütün bu sönük şekilli çok yüksek arazi, âdeta Haymana Kırığı gibi çıplaktır. Haymana Kırığının, hiç olmazsa su boylarında, şeritvari olsun (biraz yeşilliğe, 'birkaç söğüde tesadüf edilebilir. Lâkin, buralarda bu da yoktur. Bu yüksek, karstik, kuru yaylanın hiç bir yerinde en ufak dikili bir ağaca tesadüf edilemez. Yerliler, ve esasen Anadolunun birçok yerinde halk, bu nevi dağlar, yaylalar hakkında çıplak mânâsına gelen *kır*, *kel* (Doğu Anadolu'da bazen *köse*) tabirlerini kullanırlar: meselâ, Akdağ kır bir dağdır derler. Haymana veya Konya Kırığında olduğu gibi, buraya çıkan aşiretler, ateş ihtiyacını tezekle temin ederler, veya bir günlük mesafeye odun aramaya giderler. Kalkerin sathî kuruluşunun, havanın kuraklığının ve yaz aylarında güneşin kavurucu etkisinin bir neticesi olarak, buralarda kuvvetli ot bile bitmez, ilkbahar sonlarında her taraf birdenbire yeşillenir, iyi ot olan yerlerde bulunur, lâkin bütün 'bunlar çabuk sararır, solar, ve yaz aylarında buraları boz bir renk alır. Taşeli Yaylasının bu yüksek yaylalarında en fazla yetişen bitki gevendir. Orman ancak yaylanın Batısını kenarlandıran yüksek sıradağların Batı diplerinde; Doğuda, Çamlı Tepenin K-D sunda Sırıot Yaylasında (biraz katran ladin), Haydar Dağında (biraz ardıç), Gezlevi üstüne doğru (katran ve ladin) görülür; Güneyde ancak Yelli Belin Doğusunda (en çok katran) başlar.

Yalnız, bu tarafın otları ve çiçekleri parlak renklidir, kokuludur. Her renkten en bol çiçek Gül Dağında olur, meşhurdur. Otlar ve çiçekler yazın çabuk kurusa bile, bu taşlar ve çıplak araziler arasında, hiç ot yokmuş gibi gözükken yerlerde hayvanların nasıl semirdi-ğine hayret edilir.

Yalnız, bu bazı yeri taşlı ve çakıllı, çok koyaklı, yer yer dağlık, ot ve su bakımından o kadar iyi bir durumda olmayan bu yaylalar, bununla beraber, sahil aşiretlerinin toplandığı, en çok sevdiği, ziyaret ettiği bir sabadır. Bu mevsimde buraları hayvan sürüleriyle, insanlarla dolar. Zira buraları yazın çok serindir, hattâ geceleri insanları üşütecek derecede soğuk bile olur. Buralara, bu mevsimde fasılalarla yağmur yağar. Bu serinlik, arasına bu yağışlar otları büsbütün sararmaktan kurtarır. Buraların seyrek ve kısa otu hayvanlara iyi yarar, çabuk semirtir. Susam Belini çıkınca, Ağız Boğazında K a r a-bul Yaylası; Kervan Alanı ilerisinde Namaras Yaylası; bunun da ilerisinde, Gül Dağının hemen Batısında, içinde bir de gölü bulunan İlvat Yaylası; bunun da hemen Kuzeyinde pek meşhur Göktepe; Doğuda, Kum Boğazı Güneyinde Kızılın Yaylası; Kuzeyinde Merdiven Yaylası; Güneyde, Geyik Dağının Kuzeyinde, Yenice Pazar Yaylası; Güneye doğru Söbüçimen ve Gevne Yaylaları; Doğuya

doğru Avsallı, Gede-retve Gezlevi Yaylaları bu yüksek arazinin en meşhur, aşiretler nazarında en fazla tanınan yaylalarıdır. Bu yaylalara çıkarılan hayvanlar arasında keçi başta gelir; koyun nispeten azdır ve bunu en çok, Merdivenliye ve Göktepeye çıkan Manavgatın Saraçlı aşireti besler; deve, sığır ve diğer hayvanlar da bulunur. Hattâ aşiretler buralara arılarına varıncaya kadar, tavuklarını vesairesini de çıkarırlar. Buralarda elde edilen yağ ve peynirler gayet nefistir, balları da. En çok Bozkır pazarına satılır, Çimililer de çok toplarlar. Yenice Pazarda eskiden bu mevsimde panayır şeklinde pazar kurulurdu. Şimdi bütün bu yaylanın pazarı Bozkırdır. Çıkan aşiretler bu yaylaların müsait yerlerine biraz arpa, patates, mısır, yerine göre buğday gibi şeyler ekerler, Bozkırlılar da. Buğdayı sonbaharda ekerek sahile inerler; arpa ancak ilkbaharda ekilir. Lâkin buralarda hava o kadar serindir ki, buğday ekilse ve büyüse bile çok yerinde tane veremez. Çıkan aşiretlerin bazen hattâ sahilden ziyade buralarda tarlaları vardır. Sultan Çukuru gibi suyu olan bazı pek müsait yerlere, sırf kendi ihtiyaçları için biraz fasulye, kabak gibi şeyler de ekerlerse de, domates kızarma imkânını bulamaz. Bu suretle, çıkan aşiretler, buralarda hem yazı geçirmiş, hayvanlarını semirtmiş, biraz yağ ve peynir elde etmiş, hattâ biraz buğday ve arpa istihsal etmiş olarak sahile inerler. Lâkin, ziraat imkânları zaten mahdud olan buralarda, çıkarılan külliyetli hayvan sebebiyle, ziraat âdeti hiçe inmiş gibi bir şeydir. Taşeli-nin bu yüksek yaylalarına, her aşiret daha ziyade kendi semtine çıkar. Meselâ, Manavgatlılar daha ziyade Akseki üzerinden Sülek ve Merdiven yaylalarına, Alanyalılar daha ziyade Gevneye doğru, Anamurlular ve Silifkeliler sırasıyla daha Doğuya doğru çıkarlar. Yalnız, Yenice Pazarın, Söbüçimenin etrafında, Manavgattan Anamura kadar sahil bölgesinin aşiretleri yanyana yaşarlar. Lâkin, Eylül'den sonra buralarda tek canlı kalmaz. Yalnız, buralarda bu yanyana oturuş, bir türlü halledilemeyen yayla ihtilâfları doğurmaktadır, işte, K-B da Kazıl inişten ve Sülek Yaylasından itibaren, G-D istikametinde 40 km. den fazla bir mesafe üzerinde uzanan, D-B genişliği 30 km.. yi bulan ve bu haliyle Uşak Ovası kadar genişliğe sahip olan, üzerinde yazın yedi kazanın (Akseki, Manavgat, Alanya, Gündoğmuş,, Bozkır, Hadim, hattâ G. Paşa) insan ve hayvanlarını barındıran bu yüksek ve serin havalı yayla, otunun kısalığına ve her yerinde bol olmayışına, suyunun daha az olmasına rağmen, bu, haliyle Güney Anadolunun en önemli yaylaları arasında mevki alır.

Bu geniş ve çok yüksek yayla, coğrafi bütün müşterek vasıflarıyla tam bir ünite teşkil eder, ve çevresindeki bölgelerden tamamıyla ayrılır. Buraya yukarıda adı geçen 7 kazanın aşiretleri çıkar; öyle rasgele değil, her aşiret kendi semtine: Aksekiler Yıldızlı Dağ ve Göktepe tarafına, Manavgatlılar Sülek Yaylasına ve-Merdiven Yaylasına doğru, Gündoğmuşlular Susam Beli ötesine doğru, Alanyalılar Söbüçimen, Eğrigöl ve Gevne Yaylalarına, Gazipaşalılar bunun Doğusuna,. Bozkır ve Hadim kendi taraflarına.

Şimdi bu müşterek vasıflı yaylanın tek bir adı yoktur, ve her kaza kendisine-ait en meşhur yaylayı göstermekle iktifa ederler. Halbuki, coğrafya bakımından "bu yayla bir bütündür, evvelâ tek bir ad altında göstermek, müşterek vasıfları belirtmek, ondan sonra parçalara geçmek gerekir. Parçalardan birisini bütün bu yaylaya teşmil ederek böylece göstermekte caiz olamaz: meselâ, buraları Gevne Yaylası adı altında göstermek doğru olmaz, zira Gevne bunun ancak Güneyinde bir parçadır; Sülek Yaylası ise ancak Kuzeyde bir parçadır, yalnız Manavgat ve-Bozkırlılara aittir. Buraları Geyik Dağı Yaylaları adı altında göstermek te olamaz, zira bu, bu geniş yaylanın Batı kenarında ancak bir yüksek kabarıktır.

O halde, bu yaylanın etüdüne gelince, buraları tek bir ad altında gösterme zarureti hâsıl olunca, düşündük, taşındık, en münasibin buraları *Yedi Kaza Yaylası* adı altında göstermek olacağı kanaatine vardık. Zira, yukarıda adı geçen yedi kaza aşiretleri yazın burada, yanyana, âdeti müşterek bir çatı altında toplanır.. Ve esasen, Türkiyenin hiç bir yerinde, hatta. Doğu Anadolu'da, Aladağ Yaylalarında, bile böyle bir toplanma yoktur.

Ayrıca, bu ad koyma isabetli bir tesadüfle olmuştur: Yedi müphem sıfatı birçok yer isimlerine konmuşur: Yedigöller, Yedidüden, Yedi Arıklar, Yedi Burun, Yeditepeler, ilâ...

Bunlar çokluğu ifade içindir, yoksa tıptı tıptına yedi demek değildir. Bingöl, Binboğa, Bintepeleler, ilâ... de böyledir. O halde, bu, ayrıca, burada, toplanan kazaların çokluğunu da ifade edebilir. Hulâsa, bu yüksek yaylaya bundan daha münasip bir ad koymanın imkânım göremedik.

Bu yüksek ve geniş yaylayı, Batıdan, Akseki ve Gündoğmuş kazaları cihetinden, bir duvar gibi, yüksek ve devamlı sıradağlar kenarlandırıır. Bunlar, birbirine paralel olarak, bağlıca iki kol halinde uzanırlar. Bunlardan, yaylaya bitişik olanı az çok yaylanın vasıflarını taşır. Susam Beline, Göçeni Beline veya bu sıradağların üzerine çıkınca Doğuya doğru inişin az olduğu ve dağların bu yüzünün ilerideki yaylaya benzediği görülür: kuru ve çıplak, ormandan taanamiyle mahrum, su bakımından bile çok fakirdir. Halbuki Yaylayı kenarlandırıran bu yüksek sıradağ kabarığının Batı yüzü, körfezden başlarını buraya doğru itmiş olan akarsularla, ric'î itikâlle derin bir surette yarılmış ve parçalanmıştır, çok arızalıdır, diktir ve bazı yerlerinde âdeta bir duvar gibi 1000 metreyi bulan diklikler görülür. Buralarda taraklı zirve şekilleri henüz başlamamış olsa bile, kenarların yontulması, sıranın içine doğru deşilme, sokulma (Göçeni Boğazı gibi) safhası da başlamıştır. Denize bakan bu yüzün dipleri geniş katran, ladin ve çam ormanlarıyla kaplıdır ve bu yüzde su daha boldur, büyük pınarlar nispeten daha çoktur. Zira karstik yaylanın batan sularının az bir kısmı da buralarda açığa çıkar. Doğudaki yüksek yayladan sıradağın bu Batı yüzüne geçen bir insan, coğrafi görüşe sahip olmasa bile, arızanın, manzaranın, bitki örtüsünün, her şeyin külliye değıştiğinin farkına varır.

Batıda kalan ikinci sıra aşınma tarafından o kadar yarılmış ve parçalanmıştır ki, sıradağı artık devamlılığını muhafaza edememiştir. Akarsular, bunu muhtelif yerlerinden yarararak başlarını yaylaya bitişik sıraya doğru itmişler, bu suretle, bu ikinci sırayı çetin arızalı bölmelere ayırmışlardır. Seviye farkının büyüklüğünden istifâde eden aşındırma buralarda o kadar şiddetle çalışmıştır ki, artık bu bölmeli dağlarda yaylanın ve ona bitişik sıranın nispeten sönük şekillerinden eser kalmamıştır: her tarafta keskin ve taraklı, sert zirve şekilleri hâkimdir; yaylacılığa, hayvan olatmaya müsait yerleri mahduttur, ve o da dağların ancak üst kısımlarında görülür. Yalnız, bu ikinci sıranın etekleri daha geniş çam, katran ve ladin ormanlarıyla kaplıdır. Bu suretle, bu ikinci sıra, arızasıyla, bitki Örtüsüyle, tabii manzarasıyla daha ziyade körfezin Doğu yüzüne benzer.

Her iki sıranın arası, âdeta bir senklinal çukurluğunu andıran uzunlara a şekli bariz bir çukurluğu ihtiva eder. Lâkin, bu çukurluk düzenini birçok yerinde muhafaza edemez ve Oğuz Yaylasından ötede bariz olarak seçilemez.

Yaylayı, Balı tarafından âdeta bir duvar gibi kenarlandırıran, bir-birine çok yüksek boyun noktalarıyla bağlı, inişli çıkışlı, Doğu yüzü nispeten yayvan, çıplak ve su bakımından çok fakir, Batı yüzü çok yerinde gayet dik, arızalı, dipleri ekseriya geniş ormanlarla kaplı, su ve ot bakımından biraz daha elverişli, sıradağ şeklindeki 'bu çok yüksek ve devamlı kabarık, Kaklık Boğazının hemen Güneyindeki toplu ve yüksek bir dağ ile başlar. Bu kütleinin üzerinde yükselen birkaç tepeden, boğaza bakanına *Çiğlemlî*, Doğudakine *Çoşlu*, ortada ve en yüksekine *Eğrikar Tepesi* (2597 m.) denir. Arızalı bir dağdır. Diğer birçokları gibi bu da susuzdur ve buraya çıkarılan hayvanlara kar suları içirilir. Bununla beraber, dağın otu az değildir. Doğu tarafına Manavgat'ın Ahmetler ve Gebecelileri çıkar. Batı yüzü Çimi Yaylağıdır, Toptaş Dağıdır, ve orman dağın ancak bu yüzünün diplerine doğru görülür: katran, ladin, meşe, ardıç, karamuk, gögelek. Ve bunlar bazen çok sık bir orman halini alır.

Eğrikar Tepesi ve Çoşlu Dağ kütleisi Güneye doğru tedricen alçalır, arada birçok koyaklarıyla, çukurluklarıyla, birbirine paralel birkaç dağ kolu uzanır. Bunlardan, yayla tarafında kalan, biraz şahsiyeti' haiz sıradağa *Çürük Dağ* denir, arızalı, kayalık, topraksız, susuz, otu bile az bir dağdır. Lâkin bu azıcık ot hayvanlara iyi yarar ve burada da kar suları içirilir. Sıradağı Susam Beli Ağzına doğru uzanır. Bunun Doğusu, Sultan Çukurunun ve

Kuzeye doğru devamınca Bey Çukurunun teşkil ettiği çok koyaklı bir sahadır. Batısı ise, Kuyu Çukuru ve Papas Dibi adları verilen, uzunlamasına, arka arkaya uzanan çukurluklar sahasıdır. Buralarda iyi ot olursa da su azdır. Eğri Kar Tepesinden sonra, bu koyaklı sabayı Batıdan kenarlandıran, Çürük Dağa paralel sıradağa Ürküden Dağı denir, uzun bir kabarıktır. Bunun Batısı gayet dik ve kayalıktır, ve eteklerde seyrek ardıç, seyrek karamuk ağaçları görülür. Ürküden Dağına Gebeceliler ve Kepezliler çıkar. Ürküden Dağı Ali Dürbe Beli üstüne doğru uzanır, sonra daha yüksek bir sıradağ başlar. Buna da Akdağ (2900 m.) denir ve Susam Beline kadar uzanır. Bu da ot ve su bakımından fakir bir dağdır. Bunun da Batı yüzü gayet diktir, bazı yerleri âdeta bir duvar gibi iner ve dipler kaya dökükleriyle doludur. Bu yüzün diplerinde biraz ardıç ve karamuk vardır. Çürük Dağ - Papas Dağı kabarası ile Çürük Dağı - Akdağ Kabarığının bir nevi birleşme noktası önünde ve Doğudaki Akdağ ile bunlar arasında, ilerisi bel şeklinde uzun bir boğaz vardır. Bu, bütün aşiretlerce meşhur Susam Beli dir (2250 rakımlarında). Gündoğmuşun üstündeki Gidirise Belinden çıkan aşiretler yaylaya bu belden geçerek giderler. Bel, sonbaharda erkenden kapanır; Yerlilerin naklettiğine göre, Antalya Ovasında yaz sonlarında susam toplanırken buraya kar yağmış ve işte bel de adını bundan almıştır. Belin tipisi pek tehlikelidir. Beli çıkınca, Namras Yaylasından ötede, Kervan Alanı denilen bir düzlük, bele yakın bir de Susam, diğer adıyla Karabul Gölü adında sabit sulu bir de göl vardır. Burada kervanların nasıl donduğuna, niçin Kervan Kıran Yıldızı dendiğine dair efsaneler de çoktur. Susam Beli Ağzı denen bu yerlerde soğuktan veya tipiden ölmüşlerden meydana gelen belki iki binden fazla kabir vardır. Belin Gündoğmuş tarafındaki eski han şu son senelerde yanmış ise de daha aşağılarda yenisi yapılmıştır.

Susam Bellinden sonra, ve keza birdenbire, diğer *Akdağ* başlar (2771 m.). Buna, bir tepesinde çok yetişen bir çiçeğe nispetle, İparlı Dağ adı da verilir. Dağın üstü bir derece yuvarlak. şekilli ise de, Batı ve Güney etekleri pek çetin arızalıdır; bazı yerleri âdeta şakulî diklikte kayalıktır; Geyik Dağına bakan ve Kız Uçtuğu denen dik kayalıklar, bu dağın eteklerinin en arızalı yerlerinden ancak birisidir, ve bu dik kayalıkların dipleri döküklerle, yani üstten koparak düşen taş ve kaya yığınlarıyla doludur. Dağın su ve ot vaziyeti diğerlerinden farklı değildir.

Bu arızalı dağın hemen Doğusundaki uzun boğaza Göçem Boğazı, bunu takiben yaylaya doğru çıkan yola geçit veren *bele* de *Göçem Beli* denir (2200m). Buradan geçen yol her istikamette dağılır: Sö-büçimen, Yenice Pazar, Merdiven.. Bu boğazdan sonra, ve birdenbire, *Geyik Dağı* yükselir. Bütün Taşelinin Akdağ ile birlikte en yüksek noktası budur: 2900 metre. Yerliler bunu geyi suretinde kısaltarak, söylerler, ve esasen Güney Anadolu halkının çoğu dağ keşişine geyik, kısaca geyi derler ve burada da böyledir.

Dağ, Göçeni Belinden, yani K-B dan G-D ya, Oğuz Yaylası istikametinde uzanır. Bunun üstü yüksek ve deve hörkücü, şeklinde oldukça yuvarlak bir sırt halindedir, ve bu dağ çok uzaklardan, hattâ kuş uçuşu 150 km. mesafedeki Antalya yakınlarından bu iki çatal şekliyle ayırt edilebilir. Dağın bu en yüksek yerine Geyik Dağının Başları derler. Burada Kuzeye bakan birkaç oyukta yaz sonlarında bile kar bulunur. Dağın, Doğuda, Söbüçimene doğru olan yerleri hafif meyillerle alçaklığı halde, Güney ve Batı etekleri gayet arızalıdır, Akdağda olduğu gibi bazen gayet dik kayalar sivrilir, bhusus Batı yüzünde, çok dağ keçisi barınan ve Çaşırılık denen yerleri. Bu dağın da suyu ve otu azdır, ancak ince ince çimen olur ve yabancı gül de çoktur. İpar çiçeği bunun başında da olur. Ve bu dağda kokmayan bir nevi ot, çiçek olur ki, buna Geyi Otu derler. Dağın Batı dibinde, orman ağaçları arasında Efek Yoncası denilen bir nevi yonca çok olur ve kurusu hayvanlara verilir. Bu yoncalar arasında da Boru Çiçeği adıyla bir nevi çiçek yetişir. Geyik Dağına Alanya tarafından aşiret gelir (Karaboynuzlular, Çakallıklılar).

Geyik Dağının hemen G-D sında, Söbüçimene" doğru çıkan yola geoit veren bele *Delik Pınar Beli* (2100 m.) denir, az işlektir. Buradan ötede yükselen geniş dağa da *Akdağ* (2607 m) denir. Dağın üst tarafları dalgalıdır, çok koyaklıdır, hattâ bu koyakların birisinde ancak yaz aylarında kuruyan bir göl teşekkül eder. Bunun da otu varsa da suyu yoktur,

eteklerine Çündüre, Sirgeli ve Gözübüyükler çıkar. Batı eteklerinde bayii sık karamuk ormanları görülür, ve daha aşağılarda, Kızılluk denen yerlerde biraz ardıç ve katran ormanları bulunur. Bunun G-D sunda, biraz alçalan yerine Yelli Bel (2100 m.) derler. Uzun bir beldir, işlektir, Alanya tarafı Gevneye ve Söbü-çimene çıkmak için hep buradan geçerler. Batı dibindeki eski hana Harmancık denir, hâlâ barınılmaktadır. Bu belin etarafındaki yüksek yaylalara sadece Yelli Bel derler, otu kısa ve suyu azdır, su ancak Güney tarafında vardır, lâkin azdır. Buralara Toslaklılar çıkar, eteklere biraz ekin de ekerler. Yelli Belin G-D sundaki uzun ve yüksek sıradağa umumî bir isim altında Kuşak Dağı (2454 m.) denir. Üstü çok geniştir, yayladır, dalgalıdır, çok koyaklıdır ve bu koyaklar içinde ilkbaharda su birikerek yaz aylarına kadar kalır. Dağda kısa ve seyrek ot olur. Bazen küçük küçük pınarlar görülürse de umumiyetle bu da susuz bir dağdır ve buralara çıkarılan hayvanlara en çok kar suları içirilir. Dağın Doğuda Gevne, Batıda Ayan Deresi yüzü çok diktir, sarptır, çıplaktır. Lâkin, her iki yüz de, aşağılara doğru geniş katran, çam ve ladin ormanlarıyla kaplıdır. Bu dağdan ayrılan ünçe ve biraz daha alçak bir kol Ayan Deresinin Batısı boyunca uzanır. Buna Ç o-ban Ece Dağı denir. Dağın üst tarafları yayladır, dalgalıdır. Buralarda iyi ot olan yerler de vardır. Ve buralara Alanyanın Badem-ağaç köyü çıkar. Dağın bu en yüksek, çıplak ve otlu yerlerine At Eğreği denir. Dağın etekleri o kadar arızalı ve kayalık değildir, ve esas sırttan itibaren aşağılara doğru etekler hep ormandır: çam, katran, ladin. Ormanın da aşağılarında parça parça tarlalar vardır, ekilir.

Kuşak Dağı kabarığı Güneye doğru kıvrılır, *Gevne Çayı* ile Ayan Deresi arasında, yüksek ve geniş bir sırt halinde uzanır, ve gitgide yükselir (Akdağ, 2587m.). Buralara *Kızılöz Dağı* da denir. Kuşak Dağının aynı vasıfları haizdir, otu kısa, susuz yaylalardır, ve buralara Sedre yörükleri çıkar. Bu sıradağın da Ayan Deresine bakan batı yüzü kısa, gayet dik ve sarptır ve bunun aşağıları geniş ormanlarla kaplıdır: çam, katran da vardır. Doğu da orman ancak Gevne Çayı yakınlarında vardır, ve geniştir. Akdağ sivrisinin hemen dibinde, Alara Çayı vadisinden Doğuya doğru aşan yola geçit veren bele Eşek Kırıldı denir. Hadim tarafından, Alanya ve Antalyaya doğru çalışmak için sonbaharda yola çıkanlar bu kestirme belden geçerler. Bu (belden sonra sıradağı daha da genişler, lâkin biraz alçalır. Bunun en yüksek yerlerine Sütsüz Dağı derler. Buraların otu iyidir, suyu da vardır. Buralara, Kadıyakasının sahil kısmı çdcar. Bunun da Kadı yakasının üstüne doğru olan Batı yüzü çok arızalıdır, lâkin ormanlıktır: en çok çam, arada katran. Doğusu Kırkgeçite doğru birtakım yüksek burunlar atar (Tahtalı D.), yayladır, Alanya tarafı çıkar; aradaki vadilerin Kırkgeçite doğru açılan yerleri de geniş ormanlarla kaplıdır: çam, katran ve ladin.

Umumuna birden Sütsüz Dağı adını verdiğimiz yüksek ve geniş kabarık, Batıya doğru, geniş bir cephe üzerinde gitgide alçalır, Batıda Akdağ kütlesi ile kendisi arasında, Kuzey - Güney istikametli uzun bir depresyonu meydana getirir. Bunun, Çimiden, Ali Dürbe Belinden beri devanı eden gayet bariz depresyonla tektonik ilgisi olup olmadığı suali hatıra gelebilir. Bu yüksek depresyon, Kadıyakasının hemen Güneyinde Gökbel'den başlar (1650m.), bazen genişleyerek, bazen daralarak Güneye doğru uzanır. Buralardaki düzlüklere Ovacık adı verilir, Dimliler (Dimalacami) çıkar ve onlar buralarda iyi ziraat de yaparlar. Bu ovacık ve Gökbel tarafında hiç orman yoktur. Yalnız, bu depresyonun Güneyinde, Eğrikorum'a doğru kaban *Geven Dağında* geniş katran ormanları görülür.

Ovacık adıyla gösterilen uzun depresyonun hemen Batısında Akdağ yükselir. Buna Atkuyruk Sallamaz da derler. Dağ, Kuzeyde Alara Çayı ile Güneyde Dim Çayının yukarı yarısı, Doğuda adı geçen depresyonla Batıda Hacı Beleni, Taş Atan Deresi arasını dolduran geniş, ve çok yüksek bir kütle halindedir. Bunun en yüksek yerleri geniştir. Kuzeyden Güneye, Doğudan Batıya 5 km. çeker, dalgalıdır, inişli çıkışlı, çok koyaklıdır, ve buralara ilkbaharda biraz su birikirse de hepsi yaz aylarında çekilir. Bu koyaklar, hadsiz hesapsız çukurluklar arası karışık bir şekilde kaban kayalıklardan, yassı veya sivri kaya blokları halinde tepelerden teşekkül etmiştir. Bu tepelerin, bu kaya bloklarının en yükseğine Karatarak (2461 m.) denir. Bütün dağ kütlesinde kar. yaz sonlarında ancak bu tepenin K-D dibinde. Zor Deliği denen bir çukurunda kalır. Dağın bu üst taraflarında iyi ot olan yerleri de

vardır, lâkin su bakımından çok fakirdir- hiç akarsuyu yoktur ve burada hayvanlara en çok kar suları içirilir. Buralara Dimliler çıkar, çok deve de otlatırlar. Diğer yaylaları arasında İlobruk en meşhurdur.

Akdağ kütlesi dört istikamette birdenbire alçalır, pek dik ve kısa yüksek burunlar atar. Bunlardan, Kuzeyde, Kadıyakasma doğru uzananına Yaylacık denir. K-B da, Hacı Belenine doğru uzanan kısmına At Uçan denir, dik meyilli, gayet arızalı yerlerdir. Lâkin, dağın bu Batı yüzü gayet yüksek ağaçlardan müteşekkil geniş ormanlarla kaplıdır: en çoğu çanı, arada katran ve ladin, ve aynı neviden orman bütün Derince Deresi yüzünü kaplamıştır. Derince Deresi ile Dim arasında Batıya doğru uzanan daha geniş kabarığın en yüksek yerine Kaplıca (2315 m.) derler, ve buralarda, Çukur, Ahmet Öldüğü gibi yaylalara Dimin buraya semt köyleri çıkar. Güneye doğru uzanan kola Çökele Dağı veya Şimşirlik denir, etekleri hep ormandır: Çam. Bu dağ kütlesinin Doğu yüzü çıplaktır. Yalnız, dağ kütlesinden Ovacığa doğru inen ve Arpalık denen vadinin içinde biraz orman görülür: derenin Kuzey tarafı hafif lâdinlik, Güney tarafı sırf katranlık.

Sahilden yaylaya doğru çıkan bütün yollar bu geniş, yüksek ve sarp kütlenin kenarından geçerler: Batıda Taş Atan, Güneyde Dini ve Eğrikorum, Doğuda Gökbel. Kıvrasıldan çıkarak Kaplıcadan, Ak-dağın ortasından geçerek Gökbele doğru inen patika yola Akdağ Yolu denir, ancak yazın geçilir. Lâkin bu, çok arızalıdır ve susuz bir yoldur: Kıvrasıl Oluğundan başka bir yerinde su yoktur.

Esasını Mezozoik kalkerleri teşkil eden ikinci, en Batıdaki kabarık Akseki yakınlarına doğru giderse de, bu taraf fazla parçalandığından, düzenli, şahsiyetli haiz sıradağlar seçilemez. Biraz muntazam şekilli kabarık ancak Cimi'nin Güneyinden itibaren başlar, geniştir, tepe tepedir, arada kapalı havza durumunda birçok koyakları da ihtiva eder. Bunun en yüksek yerine *Mandıra Dağı* denir. Buralara, umumuna ibirden *Geyran Yaylası* denir, kayalık, otu iyi olsa bile çok arızalı, su bakımından çok fakirdir, etekler geniş ormanları ihtiva eder. Buradan ötede, Sadıklar'm Doğusunda, çok geniş bir saha üzerine yayılan *Karakaya Dağı* (2376 m.) kütlesi gelir. Bu birkaç tepeden müteşekkil ise de en yüksek noktası budur. Çok arızalı, kayalık, suyu ve otu az, tepesine yakın yerlerine kadar geniş çam, ladin, katran ormanlarıyla, arada çok andızla kaplı bir dağdır. Kara Kaya Tepesinin birkaç kilometre G-B sında, Gedabaşı denilen büyük bir dökük altında, satha yakın bir mesafede, büyük bir su akışının gürültüsü işitilir, ve Yerlilerin tarifine nazaran, 10 km. kadar Güneyde, Çakı altında, Karadere denilen yerde çıkan ve Çengel Deresinin esas başını teşkil eden kuvvetli sular burada gürleyen su imiş. Anlaşılan, bu susuz dağın dibe siden suları bu kabil yerlerden çıkmaktadır. Arı-za. (bakımından biraz yumuşaklık dağın ancak Kuzey yüzünde görülür ve en meşhur yaylası da buradadır (Geyran Yaylası). Yaylanın üzerinde birçok küçük koyaklar varsa da, birisi Batı dibinde (Aşağı Alan), diğeri Doğu dibinde (Yukarı Alan) olmak üzere başlıca iki geniş koyak vardır, ve bunların yalnız otlarından istifade edilir.

Karakaya Dağı kütlesinin G-D sında, Evlek Boğazı tarafında. Sa-lamut ve Morca Yaylalarına doğru, bu ikinci sıranın en uzun, en muntazam kabarığı uzanır. Bu adı geçen Boğazın Güneyinde, Güzelsu üstünde kabaran *Gidefi Dağı* (2000 rakımlarında), gayet düzgün ve ince bir sıradağı durumunda olup, Gidirise, Beline doğru uzanır. Bunun Kuzey tarafı birbirine ekli ince ince depresyonları ihtiva eder, Güneyi, Çengel Irmağına doğru olan yerleri derin bir surette yarılmıştır, ve bu yüzü çok ormanlıktır: çam, katran, meşe, bu arada ihlamur.

Evlek Boğazının Doğusunda, birbirine ekli geniş ve yüksek, Ali Türbe Beli ve Boğazı üstüne doğru, kabaran dağların hepsine birden *Yüğrük Dağı* (2450 rakımlarında) denir. Arada, birtakım alanları, küçük, küçük kapalı havzaları ihtiva eder. Buralarda iyi ot olan yerler vardır, yalnız su âdetâ yok gibidir ve hayvanlara kar suları içirtilir. Buralara Fersinliler çıkar. Bunun bahusus Batı etekleri hep ormandır: katran, ladin, meşe, daha aşağılarda pınar, çitre, firek.

Bu kabarık Güneyde parçalanır, arada birtakım alanlar (Çatma Alanı), Boğazlar (Daracık Boğazı) hâsıl olur, ve bunlar, Güzelsu tarafından Doğuya doğru uzanan göç yollarına geçit verirler. Buradan sonra, Gidirise Beline doğru gayet çetin arızalı, etekleri çıplak, ot ve su bakımından fakir *Manoloğlu Dağı* (2411 m.) gelir. Bunun alçalan yerlerine Gidirise Beli denir (1700 rakımlarında), meşhurdur, Alara ve Karpuz ırmaklarıum aşağı taraflarından yaylaya çıkan aşiretler, buraların çok arızalı olmsia rağmen, kestirme olduğu için, bu belden geçerler, biraz ileride Gelesandra Ovasına inerler ve sonra Susam Beli istikametini tutarlar. Gidefi Dağının, Molla Dağının ve bu belin Batı yüzü o kadar arızalıdır ki, tarifi âdeta imkânsızdır; her taraf uçurum kayalarla arızalanır ıstır, ve yol bu gayet derin boğazların pek kayaları kenarından geçer ve buralardan geçerken, çok hayvan uçması vakaları olur. Bu belin Güney dibinde yükselen A y o-tu Yaylası da diğerleri gibidir ve bunun da etekleri geniş çam, katran ve *ladin* ormanlarıyla kaplıdır. Buraya Gündoğmuşun yakın köyleri çıkar.

Ayotundan ileride, derin bir alçaklığı (Gelesandra) müteakip, etekleri ormanlık, üstü yayla Kara Yılan Dağı yükselir. Bu iyi bir yayladır, otta ve (bahusus yoncası boldur, suyu da vardır. Bunun Doğusunda, derin ve sarp vadili Dağdere Çayından ötede, ikinci sıranın en büyük dağı olan *Akdağ yükselir* (2650m.). Buna Kırağan Oğlu Dağı. tepesinde bir göl olduğu için Göl Dağı da derler. Dağ, Doğuda Göynük Deresi, Güneyde Alara Çayı, Batıda Dağdere Çayı, Kuzeyde Oğuz Yaylası arasım dolduran, Dim Akdağına mütenazır, aynı şekilde geniş bir kütle durumundadır. Dağın en yüksek yeri inişli çıkışlı, çok koyaklı bir haldedir. Bu koyaklar arasında yükselen tepelerden biraz uzun bir sırt halinde kabaran Yaslıpınar Tepesi bütün bu kütlede en yüksek noktasıdır, ve bu tepenin Kuzeye bakan yüzünde daima kar bulunur. Dağın üstünde Başpınar, Kuzeye bakan dibinde Kurugöl yaylaları meşhurdur, ve buralara Gündoğmuş köyleri çıkar. Ot bakımından iyi olsa bile, su bakımından bu dağ da zengin değildir. Bunun batan sularının Güney dibinde Uçanca'dan çıktığına şüphe yoktur. Dağın tepesindeki gölün suları yazın çekilince, Uçan-canın üstündeki Çokpınarın suları da çekilmektedir. Geniş orman bu dağın ancak K-B ya bakan diplerinde vardır: katran, ladin. Buna Oğuz Ormanı denir. Bu geniş ve yüksek dağ kütlelerinin birisi Batısında, Ortaköyden Oğuzaya doğru çıkan yola geçit veren Aşının Başı; diğeri de Doğusunda, Geyik Dağı cihetine giden yola geçit veren Bulancak Beli (Küçük Yelli Bel de derler) olmak üzere, iki önemli bel vardır, ve oldukça işlektirler, ve en çok aşiretler geçer.

Yaylayı yakından kenarlandıran yüksek birinci sıradağı ile daha geride kalmış olan ikinci sıra arasında uzunlamasına durumu bariz, lâkin dar, derin bir surette oyulmuş ve yarılmış birtakım alçaklıklar görülür. Bu tektonik alçaklık, açık oluk (sillon) şeklini Çimi'nin Doğu taraflarında alır, kendisine doğru dik inen iki sıradağ arasında, ve çok yerinde, dar bir vadi çukurluğu haline girer. Çiminin Doğusuna *Atlar Alanı* derler. Ortası çıplak, iki tarafı fasılalarla ardıcılıktır. Daha ileride, *Ali Dürbe Alanı* adında oldukça geniş bir ova serilir, ve Çimililer, diğerine olduğu gibi, buraya da biraz arpa ekerler. Bu çukurluk Yüğük Dağı (ile Ürküden Dağı arasında, G-D istikametinde uzanır, gitgide yükselir. Tam bel noktasına Ali Dürbe Beli derler. Malan İçinden Aksekiye doğru uzanan yollar buradan geçer, lâkin işlek değildir. Buradan itibaren iniş başlar. Buralara da *Gök Çukur adı* verilir, otu (boldur, bahusus efek yoncası çok olur. Buralara Gündoğmuş tarafından (Araplar, Tosunlar) çıkarlar. Buradan ötesine pek nefis bal elde edilen *Alibeyler Yaylası* veya *Alibey Boğazı* denir. Çıplaktır. Bunun nihayetlerine doğru, Akdağın Batı diplerinde, oldukça geniş, lâkin fakir topraklı bir ova serilir. Burasına *Kurıcaova* denir. Gidirise Belinden geçerek Susam Beline çıkmak isteyen aşiretler, 'belin henüz karla kaplı olduğunu görünce, burada bir hafta on gün kadar kalırlar. Sonbaharda, yayladan dönüşte, birdenbire sahile inmeyerek burada bir müddet için güzlek yaparlar. Bu sebeple, bu ova ekilmez. Burası aynı zamanda dört istikamette yolların taksim noktasıdır: Susam Beline, Ali Dürbe Beline, Gidiriseye, Oğuzaya ve Göçem Beline doğru. G-B da, Gidirise Belinin aklarına doğru Gündoğmuş kazasının en geniş ovası olan Gelesandra serilir. Bu, düz, çıplak bir ovadır, ve şu son senelerde biraz daha iyi ekilmektedir: arpa, buğday. Ali Dürbe Belinden beri uzanan oluğun suları ve keza Susam Beli boğazının suları

bu ovanın kenarından geçerse de bu vadiler bütün yaz aylarında kurudur, baharda bile su az bulunur ve ovadın aşağıdaki Çatalsokmak çayını ise Pembelikten aşağıda birkaç kaynak besler. Karayılan Dağının Doğu tarafında, Kuzeyde Geyik Dağı ile Güneyde Akdağ arasında, biraz çukur, dereli tepeli, az arızalı bir saha serilir. Buralara *Oğuz Yaylası* adı verilir, meşhur bir yayladır. Bu havza durumlu saha gayet geniş ormanlarla kaplıdır: katran, ladin, ardıç, ve ağaçlar uludur. Bu ağaçlar arasında, hayvanlara kurusu yedirilen çok efek yoncası da olur, ot da. Arada, şurada burada bir hayli ekilen yerleri de vardır. Bunun, Geyik Dağı dibine doğru bir yerine *Çaşır* denir. Yaylaya çıkan aşiretlerin bir kısmı arılarını buraya getirirler, kovanları katran ağaçlarının dallarına koyarlar, Çiminin K-D sında'ki Kovanlık da olduğu gibi. Bir bekçi nezareti altında arılarını burada bırakırlar ve sonbaharda, dönüşte, beraberce sahile indirirler.